

OCTAVIAN UTALEA
(1868-1932)

PISANII
SÂNGEORZENE

- SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADITIE LOCALĂ -
ANUL VII, NR. 8(72), AUGUST 2018

1
Onorată Comisiune administră-
tore de fondurile școlastice centrale
și de stipendiu!

Pe baza Documentelor a căluse sub
A. B. C. D și E umilită subscrisului îndrăgesc
cu totă supunerea a me roga de Onorată Co-
misiune să se îndure părintește, amănun-
ta unu stipendiu din fondul scol. de
stipendiu spre a studia filosofia la
Universitatea din Cluj. După ce
altu ajutoriu nu mai am de necămie.
Prelungă care acceptând rezultatul
părintesc, rămân
Alți Onoratei Comisiune
Jângeorgiu în 4 Augustu 1889

cu totu respectulu

Nitavianu Utaș

studente absoluit

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL VII, NR. 8(72), AUGUST 2018

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

REDACTIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
aldaraban57@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisaniisang.wordpress.com>

Coperta 1: Fotografie cu Octavian Utalea

Coperta 2: Facsimil după un document adresat de Octavian Utalea către fondurile grănicerești

Coperta 3: Facsimil după un document adresat de Octavian Utalea către fondurile grănicerești

Coperta 4: Octavian Utalea în medalion și un citat din cuvântul său la punerea pietrei de temelie a Catedralei Ortodoxe din Cluj

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Cornel Rusan, Iosif Ciunterei), Centrul Cultural „Justin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitraș

Cuprins

CUPRINS.....5

CENTENAR

ALEXANDRU DĂRĂBAN, *Octavian Utalea – un sângeorzan al Marii Uniri*.....9
DORIN DOLOGA, *Octavian Utalea, bursier al Fondurilor Grănicerești Năsăudene*.....15

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

ALEXANDRU DĂRĂBAN, *Ieromonahul Ioachim Bâznog pe frontul Primului Război Mondial*.....19
N. DRĂGANU, *Monografia Societății de împrumut și păstrare „Aurora” din Năsăud (1873-1923)*.....25
OCTAVIAN LUNGU, *Exploatarea pădurilor grănicerești din Bistrița-Năsăud*.....32

TRADIȚII

EMIL PRECUP, *Păstoritul în Munții Rodnei (III)*.....43

MĂRTURII DIN COMUNISM

ADRIAN NICOLAE PETCU, *Împuternicitul de culte – între conformism și asigurarea libertății religioase*.....49

Index lectionum.
 quas se frequentaturum rite professus est.

Nomen: *Malea Octavian*
 oriundus: *Berthorocera mod. Major* aetatis: *20 annos.*
 patre tatore: *Malea Stefan* | religionis: *gr. kath.*

Inscriptionem in album

<i>R. Scientiarum Universitatis</i>	<i>facultatis</i>	<i>testatur quae est</i>	<i>quo die et quoto sa- cularum numero mensis h. s. s. s.</i>
<i>Magisterii magis- tri studiorum egypci.</i>	<i>egypci studiorum magis- tri.</i>	<i>Baldus m. p.</i>	<i>16/9 889 B. 575.</i>

Membrii Comitetului Național în mijlocul
Voluntarilor Ardeleni
București, 2 decembrie 1918

Multă Onorată Comisiune
administratoare de fondurile
centrale școlastice și de stipendii.

Umilită subscrisul, înrolat
fiind în 1 Octombrie 1891, în armata
comună, ca voluntariu, conform
statutelor, nu am putut gusta în
această calitate stipendiul de 300 fl. r. a.
votat mie de Onorată Comisiune
și aprobat de Înaltul Ministeriu
de culte pre timpul câtă voi
studia jura.

În 1 Octombrie a.c. părăsesc afară din
serviciul activ și voiesc să mă
continuă studiile începute; rog
dar pre Onorată Comisiune să
binevoiască să mă pună
stipendiul în curent.

Reînnoindu-mă rugarea sunt

Cluj, 5 August 1892.

Mă, Multă Onoratei Comisiuni

plecată seră
Octavian Utales
voluntariu.

OCTAVIAN UTALEA

- un sângeorzan al Marii Uniri -

Alexandru Dărăban

A fost fiul învățătorului Ștefan Utalea din Sângeorz-Băi. S-a născut în 11 februarie 1868, la Maieru, pe când tatăl său era învățător acolo și se căsătorise cu Ana Gușă din Rodna, văduvă. Mutându-se părinții, peste un an, la Sângeorz, Octavian și-a petrecut copilăria parcurgând clasele primare și triviale. În continuare a urmat cursurile Gimnaziului superior român din Năsăud unde a fost elev între anii 1881-1889, fiind unele chiar foarte bun¹. A studiat dreptul la Universitatea „Ferencz József” din Cluj (1889-1893). Pe timpul studenției a avut „bursă grănicerească Năsăud”. În 1906 obținuse atestatul de liberă profesare a avocaturii. În evidențele Universității apare cu numele românesc, Utalea Octavianu². Apoi a făcut o lungă stagiatură la Târgu-Mureș, încât la întoarcere la Rodna, de unde fusese mama lui, era extrem de bine pregătit ca să fie un bun apărător ale cauzelor românilor.

S-a căsătorit cu Elena Silași, fiica protopopului greco-catolic din Bistrița, fiind și aceasta un motiv de strânsă amiciție cu memorandistul Gherasim Domide.

Anii următori, nu prea mulți la număr, până la începerea Primului Război Mondial, aici i-a trăit și în ambianța frământărilor și agitațiilor politice³.

Odată cu începerea războiului, la 45 de ani, a fost mobilizat în armata ungară și trimis pe front cu grad de ofițer. În cei patru ani a cunoscut toate greutățile și mizeriile pe care le aduce războiul. În toamna anului 1918 se afla ca militar în garnizoana Clujului. Cu acest prilej cunoaște pe Amos Frâncu și îi devine un colaborator apropiat⁴. Fapt e că evenimentele îl scoaseră în întâile rânduri ale militarilor români, chiar și ale ofițerilor, strânse în jurul nucleului românesc din Cluj, al cărui conducător era Amos Frâncu.

Într-una din lucrările sale, istoricul Ștefan Pascu menționa că „după mai multe întâlniri, s-a hotărât trimiterea unei delegații la Budapesta pentru a lua legătura cu deputații români și a le cere să acționeze mai hotărât și fără întârziere, altfel vor acționa clujenii.

¹ Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva, vol. VII – Memoria culturii*, Editura Virtus Romana Rediviva, Cluj-Napoca, 1993, p. 309.

² Lazăr Marian, *Primarii Clujului: 1919-2012*, Cluj-Napoca, 2013, p. 52; Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.

³ Teodor Tanco, *op. cit.*, p. 310.

⁴ Lazăr Marian, *op. cit.*, pp. 52-53; Teodor Tanco, *op. cit.*, p. 310.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Conducătorul delegației, locotenentul dr. Octavian Utalea, formată din locotenent Gheorghe Trif, locotenent Simion Rusu, locotenent Gheorghe Mureșan și sublocotenent Traian Chirileanu, a luat legătura cu deputații români care i-au împărtășit planul și i-au sfătuit să se întoarcă acasă pentru a nu fi arestați. Înainte de a părăsi Budapesta, delegații clujeni au copiat declarația ce urma să fie citită în parlament, care de altfel fusese copiată în prealabil în mai multe exemplare de studenți cu scopul de a o răspândi în cazul că cenzura i-ar fi interzis publicarea în presă¹.

Plecată la 15 octombrie în capitala Ungariei, delegația află măsurile luate de capii politici români, au luat legătura cu Partidul Național Român (PNR) și, pentru coordonarea acțiunilor, au hotărât trimiterea săptămânală a câte unui curier de la Cluj la Budapesta. De asemenea, de comun acord cu frunzașii PNR, s-a hotărât organizarea propagandei studențești între români, pentru ca aceștia să revină acasă cu arme și muniții de la unitățile militare, spre a fi gata în eventualitatea unei „revoluții”². Discuțiile de la Budapesta, instrucțiunile primite au dat siguranță și însuflețire tinerilor clujeni; în consfăturile ținute s-a discutat chiar planul ocupării de către studenți a Clujului cu ajutorul trupelor din garnizoană, formată în majoritate de români³.

Această acțiune a premers cu câteva zile deschiderea lucrărilor parlamentului la Budapesta, în care la 18 octombrie 1918 deputații români prin Alexandru Vaida-Voievod au citit *Declarația de autodeterminare a națiunii române* adoptată de Comitetul Executiv al PNR în ședința din 12 octombrie, la Oradea, care trebuie socotită un document istoric unic, capital, pentru mișcarea revoluționară de unire în mersul de înaintare către Alba Iulia⁴.

La Cluj evenimentele evoluau de la o zi la alta surprinzător de decis, sporind rândurile celor care s-au pus în slujba autodeterminării și unirii. Garnizoana militară fiind mare, adunase foarte mulți ostași și ofițeri români, încât organele naționale se bazau la nevoie și pe armele acestora; ele au și impus preluarea puterii și administrației locale⁵. Alături de alți ofițeri, Octavian Utalea participă la organizarea lor în „Garda Națională Română” care, în final, atinge cifra de 3.000 de ostași⁶. Tot sub presiunea militarilor s-a format Senatul Național Român, compus din 100 de persoane, jumătate civili și jumătate militari, care la rândul-i a ales un comitet executiv în frunte cu Amos Frâncu, președinte, și între membri era și Octavian Utalea însărcinat cu probleme militare, un fel de comisar al armatei⁷. A fost acela momentul legării lui pentru toată viața profesională, publică și politică cu Clujul postbelic⁸.

A urmat îndată Alba Iulia la ale cărei consacrări pentru a doua oară în istoria României a fost prezent, ca reprezentant al maselor la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, cu o serie de atribuții cum aveau mai ales militarii delegați. Arhivele clujene ale perioadei de luptă din jurul Unirii conțin extrem de multe din faptele lui de o devoțiune neclintită și o competență de conducător fără greș⁹.

¹ Ștefan Pascu, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, Cluj, 1968, pp. 324-325; Teodor Tanco, *op. cit.*, pp. 310-311.

² Emil Dandea, *Mișcările studențești din anul 1918*, în „Almanahul Societății Academice „Petru Maior” (1919-1929), Editura Cartea Românească, Cluj, 1929, p. 88; Ioan Aurel Pop, *Contribuții studențești la mișcarea pentru Unirea Transilvaniei cu România (1918)*, în „Studia Univ. Babeș-Bolyai – Historia”, 1978, nr. 2, p. 65.

³ *Ibidem*, pp. 88-89; *ibidem*.

⁴ Teodor Tanco, *op. cit.*, p. 311.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Lazăr Marian, *op. cit.*, p. 53.

⁷ Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 349; Teodor Tanco, *op. cit.*, p. 311.

⁸ Teodor Tanco, *op. cit.*, p. 311.

⁹ *Ibidem*, p. 312; Lazăr Marian, *op. cit.*, p. 53.

OCTAVIAN UTALEA – un sângeorzan al Marii Uniri

Calitățile intelectuale, experiența complexă profesională, militară și revoluționară, cât și atașamentul la cauza întăririi statului național unitar român după Unire, fac nelipsit aportul lui, încât a fost numit subprefect al județului Cojocna (Cluj). Fiind înscăunat în 1919 cu conducerea subprefecturii județului, prima organizare românească a județului Cluj, este aproape, exclusiv, opera domnului Octavian Utalea. În această funcție era și în anul 1922 când i s-a acordat „Ordinul Coroana României în grad de ofițer”¹. În anul 1923, pentru vechimea și bogata activitate, „Astra” l-a declarat „membru fondator”, acordându-i o diplomă atestatoare a acestei calități².

Începând cu data de 1 mai 1923 a devenit primar al Clujului. În toată activitatea sa, în tot ce a făcut, a dat dovadă de multă pricepere și a fost un bun administrator al orașului³.

Amintim în cele ce urmează câteva din realizările importante în perioada mandatului de primar al lui Octavian Utalea:

- 27 noiembrie 1923, Consiliul orășenesc Cluj votează *Regulamentul despre taxele comunale*⁴;

- înainte de 15 ianuarie 1924, din Comitetul executiv pentru ridicarea statuii lui Avram Iancu făcea parte generalul de divizie Nicolae Petala, șefii autorităților locale din Cluj și mai mulți profesori universitari. Orașul Cluj a făcut o donație de 50.000 lei pentru fondul statuii, iar Ministerul de Război a dat două vagoane de aramă⁵;

- 29 ianuarie 1924, Consiliul orașului Cluj hotărăște, în calitate de proprietar al imobilului din str. Memorandului nr. 21, așa numit „Reduta”, să închirieze sala mare, contra unei taxe de 4.000 lei/zi pentru baluri și alte petreceri, 1.000 lei pentru adunări, 500 lei pentru serate literare și conferințe științifice, gratuit pentru adunări și serbări naționale și 300 lei pe seară pentru școala de dans⁶;

- 4 martie 1924, primarul Clujului, dr. Octavian Utalea, trimite o adresă sculptorului italian Ettore Ferrari, în care se spune că municipalitatea a luat cunoștință cu satisfacție că „basoreliefurile cu care, cu spiritul cel mai latinesc voiți să înfrumusețați orașul nostru, sunt gata”. Îi trimite 300 de lire italiene și arată că orașul va fi fericit de a avea „opera celui mai mare sculptor din lume. Numele dumneavoastră, precum și opera vor rămâne pentru totdeauna în Dacia Traiană...”⁷;

- 24 martie 1924, Consiliul orașului delegă o comisie formată din primarul, dr. Octavian Utalea, prim notarul, dr. Nicolae Cărpinișan și ing. șef V. Ciornea, „pentru a studia la Viena chestiunile edilitare în general și chestiunea curățeniei în special. Cu această ocaziune, în urma aprobării Ministerului de Interne, comisiunea va cumpăra pentru oraș un autostropitor și un automăturător. Comisiunea va pleca în primele zile ale lunii aprilie”⁸;

- 29 martie 1924, în ședința a VIII-a a Comisiei administrative a orașului Cluj se înștiințează că Secția culturală a Comisiei a trimis 10.000 lei pentru Consiliul studenților în medicină din București, școlilor primare s-au acordat 20.000 lei din bugetul trecut și 63.170 lei din bugetul în curs⁹;

¹ *Administrația*, Anul IV, Cluj, nr. 4/15 februarie 1925, p. 8

² Teodor Tanco, *op. cit.*, p. 312; Lazăr Marian, *op. cit.*, p. 53.

³ *Ibidem*.

⁴ Vasile Lechințan, *Primăria clujeană în perioada interbelică*, în *80 de ani de administrație românească la Cluj-Napoca*, vol. I, (Dan Brudașcu, coordonator), Cluj-Napoca : s.n., 1999, p. 36.

⁵ *Ibidem*, pp. 36-37.

⁶ *Ibidem*, p. 37.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- 3 mai 1924, în urma dispoziției Comisiei de Ocol pentru expropriere și împroprietărire din Cluj s-au predat din proprietatea orașului numită „Moșia Tarcea” 100 iugăre cadastrale Episcopiei Ortodoxe Române, 300 iugăre cadastrale „pentru completarea pășunii Feiurd(eni)”, 300 iugăre cadastrale „pentru completarea pășunea comunelor Cara, Apahida și Sânmiclăuș (azi Sânnicoară), 300 iugăre cadastrale „pentru lot zootehnic” și 1395 iugăre și 78 stânjani „pentru pășunea comunală Cluj”¹;

- 26 mai 1924, Consiliul orașenesc publică un concurs pentru livrarea către Primărie a „54 rânduri de haine de vară (constând din bluză, vestă și pantaloni), 48 bucăți de chipiuri, 48 perechi de ghete și 6 perechi de cizme pentru oamenii de serviciu orașenești”;

- 30 mai 1924, Consiliul orașului Cluj decide „lichidarea inventarului viu și mort al moșiei Tarcea” a orașului, în urma exproprierii de teren²;

- înainte de 15 iunie 1924, o comisie formată din prim-notarul orașului, dr. Cărpinișan, consilierul Moga, inginerul-șef al orașului, Ciordea și prof. Augustin Maior și un inginer specialist „a plecat la Oradea Mare pentru studierea uzinelor electrice, de apă și alte diferite instrucțiuni, în vederea transformării și amplificării uzinelor similare din orașul nostru”³;

- 29 octombrie 1924, în ședința consiliului orașenesc se decide vinderea prin licitație publică a circa 17.500 kg. grâu de toamnă, 11.500 kg. grâu de primăvară, 17.000 kg. porumb și 1.500 kg. secară, la 30 decembrie 1924⁴;

- înainte de 1 noiembrie 1924, primăria donează 1 milion lei „pentru edificarea unei școli în str. Fântânelor și o casă în comuna Feleac pentru școală”⁵;

- 30 noiembrie 1924, sosesc în Cluj reprezentanți ai Societății Scriitorilor Români din București, care fac un turneu cultural în Ardeal. Au fost primiți la gară de primarul orașului și de alte oficialități ale orașului. După amiază, la ora 16,00, a avut loc „o șezătoare culturală la Teatrul Național”⁶. Cu această ocazie d-l Octavian Goga, în calitate de președinte al scriitorilor, i-a mulțumit pentru călduroasa primire⁷, dar și de serbarea frumoasă care a avut loc în 30 martie 1924 în prezența ministrului Alexandru Lapedatu, apoi de stabilirea la Cluj a Sindicatului Presei Române din Ardeal. Cu acest prilej primarul dr. Octavian Utalea a oferit suma de 10.000 lei promițând că se va îngriji să dea loc pentru Casa Presei a cărei ridicare „o așteaptă cu dragoste”⁸;

- 30 noiembrie 1924, Albert Thomas, fost ministru francez vizitează Clujul „pentru a se informa despre situația muncitorilor de la noi”; a fost primit la gară de primarul Clujului, prefectul județului și de alte oficialități. Primăria a dat în onoarea lui un banchet la restaurantul „New York”⁹;

- 2 februarie 1925, Consiliul orașului Cluj închiriază sala „Reduta” (azi clădirea Muzeului Etnografic), cu dependințele din str. Memorandului nr. 21, Corpului VI Armată, pe timp de 25 de ani, pentru a se muta aici Cercul Militar¹⁰;

¹ *Ibidem*, pp. 37-38.

² *Ibidem*, p. 38.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Renașterea*, Cluj, 1924, nr. 49, p. 2.

⁸ *Ibidem*, nr. 14, p. 3.

⁹ Vasile Lechințan, *op. cit.*, p. 38.

¹⁰ *Ibidem*, pp. 38-39.

OCTAVIAN UTALEA – un sângeorzan al Marii Uniri

- 5 februarie 1925, are loc o serată dansantă a funcționarilor primăriei în saloanele hotelului „New York” (azi Continental), sub patronajul prefectului județului, Septimiu Mureșan, președinte al comitetului aranjator fiind dr. Octavian Utalea¹;

- înainte de 15 februarie 1925, dr. Octavian Utalea, primarul orașului Cluj este decorat cu ordinul „Coroana României” în grad de comandor²;

- 25 februarie 1925, Consiliul orășenesc este format din: dr. Octavian Utalea - primar, dr. Nicolae Cărpinișan - prim-notar, dr. Dionisie Pop – prim jurisconsult, dr. Victor Bolfă, Aurel Moga și G. Peptea – consilieri. Inginer-șef al orașului este Victor Ciortea³;

- 25 februarie 1925, Consiliul orășenesc Cluj dă în arendă Societății Întreprinderile de electricitate SA din Cluj Uzinele electrice și întreprinderea pentru instalațiuni electrice, proprietatea orașului Cluj. Uzina electrică a fost construită în anul 1906 și condusă până la finele anului 1922, prin concesiune, de firma „Ganz”, iar la 1 ianuarie 1923 a fost preluată în regia orașului Cluj⁴;

- înainte de 1 aprilie 1925, primarul orașului Cluj, dr. Octavian Utalea, prim-notarul orașului, dr. Nicolae Cărpinișan și consilierul Aurel Moga sunt decorați cu ordinul „Răsplata Muncii”⁵;

- 1 mai 1925, are loc, într-un cadru solemn, împrumutarea funcționarilor cu loturi de casă: „La capătul străzii Grigorescu s-au ridicat 5 tribune frumos împodobite cu tricolor. La festivitate au luat parte, pe lângă un însemnat număr de funcționari, d-l ministru Alexandru Lapedatu, PS Episcop al Clujului, Nicolae Ivan, d-l general comandant al Corpului VI Armată, Dănilă Pop, d-l prefect al județului, d-l primar, d-l prefect al Poliției”⁶;

- 17 ianuarie 1926, se deschide în prezența ministrului Cultelor și Artelor „Școala de pictură în pavilionul de patinaj din parcul orașului”. La inaugurarea festivă a Școlii de Arte Frumoase au vorbit: episcopul Nicolae Ivan, dr. Emil Racoviță, Pictorul Al. Popp – directorul Școlii de arte Frumoase, pictorul Popoviciu de la Iași, primarul Clujului – Octavian Utalea și Alexandru Lapedatu – ministrul Cultelor și Artelor. A urmat un banchet la hotelul „New York” unde au toastat pentru noua instituție creată: Ion Minulescu, dr. Emil Racoviță, Elie Dăianu, g-ral Anastasiu, Gh. Bogdan-Duică, Jules Guiart, Ioan Lupaș, Dosza Andras, Alexandru Borza, Virgil Bărbat și Catul Bogdan⁷.

În această perioadă s-a implicat activ și în probleme ce priveau ortodoxia clujeană. A participat la solemnitatea punerii pietrei fundamentale la Catedrala ortodoxă din Cluj, care a avut loc la 7 octombrie 1923. La această solemnitate, pe lângă oficialitățile locale, au mai participat principele Carol, mitropolitul Ardealului Nicolae Bălan, ministrul Banu, ca reprezentant al guvernului, Alexandru Lapedatu, Vasile Goldiș, episcopul ortodox al Clujului

Nicolae Ivan. În numele orașului, primarul Octavian Utalea a mulțumit Alteței Sale Regale Principele Carol și distinșilor reprezentanți ai guvernului pentru că au luat parte la unul „din cele mai importante evenimente ce s-au produs în Cluj”, arătând „toate suferințele îndurate în trecut de această biserică” (ortodoxă, s.n.). „Astăzi, - termina domnul doctor Utalea - soarele dreptății a răsărit și pentru noi și nu putem stăpâni lacrimile de bucurie când după răsăritul soarelui dreptății vedem răsărind în inima Ardealului - liber pentru veșnicie - prima Catedrală românească, de mângâiere pentru suferințele trecutului și izvor nesecat de

¹ *Ibidem*, p. 39.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*; *Renașterea*, Cluj, 1925, nr. 18, p. 7.

⁷ *Ibidem*, p. 40; *Renașterea*, Cluj, 1926, nr.3, p. 7 și nr. 4, p. 4.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

energii și nădejdi pentru viitor”. Cuvântul domnului primar a fost călduros ovaționat¹.

Pe tărâm politic a activat în rândul liberalilor. Domnia-sa a fost candidatul Partidului Liberal pentru un scaun de senator al Clujului cunoscându-i-se trecutul și tragerea de inimă pe care a arătat-o, totdeauna, față de orașul și județul Cluj. Ziarul „Națiunea” menționa că atâta timp cât a fost primar al orașului, „a făcut o serie întreagă de lucruri importante pentru capitala Ardealului, printre care remarcăm:

- a făcut muzeul etnologic al Ardealului, dăruind clădirea proprietate a primăriei, din Piața Mihai Viteazul li acordându-i o subvenție de un milion;

- a construit prăvăliile de lângă pod pe care le-a închiriat comercianților români, dând astfel un impuls vieții comerciale românești. Aceste prăvălii, pe lângă aceasta, mai aduc orașului venit anual de peste un milion;

- a făcut șapte străzi în diferite cartiere ale orașului, aprovizionându-le cu apă, canal și lumină electrică;

- a donat o clădire, proprietatea primăriei, de lângă Feleac, în care s-a făcut școală primară pentru comuna de mai sus;

- a donat baroului avocațial terenul de lângă Teatrul Național pentru construirea palatului baroului;

- a amplificat uzina electrică și uzina de apă din Cluj.

Ținem să remarcăm că toate aceste îmbunătățiri aduse capitalei Ardealului, s-au făcut numai din economii bugetare, fără a se supune populația la taxe noi.

Toate aceste opere înfăptuite de dr. Octavian Utalea îi dau dreptul la unanima recunoștință a populației orașului nostru”².

Una dintre instituțiile politico-administrative deosebit de importante care, în perioada interbelică, își avea sediul în municipiul Cluj, a fost Prefectura județului Cluj. Printre cei care au deținut funcția de prefect în perioada interbelică a fost și dr. Octavian Utalea, demnitate pe care a exercitat-o începând cu 17 martie 1926 și până la 2 aprilie 1926³.

În 1929 a urmat pensionarea și a mai trăit puțin. În vremea din urmă a trăit în comuna Chiochiș, unde soția avea o proprietate (și conform tradiției reveneau la meleagurile natale toți cei plecați de la „țară”), la care s-au întors, unde el a decedat și a fost înmormântat în mai 1932⁴. După un timp, în 1938, a fost reînhumat lângă părinții săi din cimitirul bisericii din Sângeorz-Băi⁵.

Un om al generației Unirii a fost acest Octavian Utalea, bun, modest și pilduitor în toate ale vieții⁶.

¹ *Renașterea*, Cluj, 1923, nr. 6, p. 8.

² *Națiunea*, Cluj, Anul I, 1927, nr. 140 (7 iulie), p. 3.

³ Vasile Lechințan, *Prefectura județului Cluj*, în *80 de ani de administrație românească la Cluj-Napoca*, vol. I, (Dan Brudașcu, coordonator), Cluj-Napoca : s.n., 1999, p. 97.

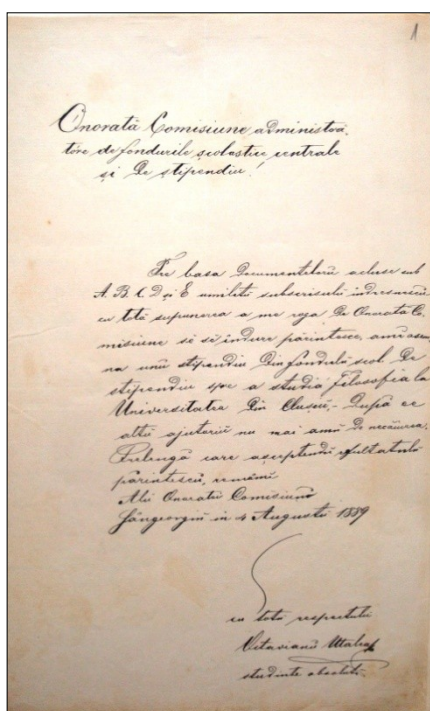
⁴ *Buletinul Oficial al municipiului Cluj*, Anul XII, 1932, nr. 10, pp. 4-5; Teodor Tanco, *op. cit.*, p. 312.

⁵ Teodor Tanco, *op. cit.*, p. 312.

⁶ *Ibidem*.

OCTAVIAN UTALEA, BURSIER AL FONDURILOR GRĂNICEREȘTI NĂSĂUDENE

Dorin Dologa

Octavian Utalea, care avea să devină primar al orașului Cluj și prefect al Județului Cluj, s-a născut la 11 februarie 1868 în localitatea Maieru. El era fiul învățătorului Ștefan Utalea din Sângeorz-Băi și a lui Ana Utalea (născută Gușă) din Rodna. După un an, Octavian Utalea s-a mutat împreună cu părinții în comuna Sângeorz-Băi. Aici a parcurs clasele Școlii primare și a Școlii triviale din localitate. În perioada 1881–1889 Octavian Utalea a urmat cursurile Gimnaziului superior român din Năsăud¹.

Rezultatele școlare foarte bune obținute l-au îndreptățit pe Octavian Utalea să urmeze cursurile învățământului superior. La 4 august 1889 acesta solicita Comisiei administrative a Fondurilor grănicerești năsăudene acordarea unei burse anuale pentru a studia filosofia la Universitatea din Cluj. La 25 septembrie 1889 Octavian Utalea a solicitat ca bursa anuală de 300 de florini care îi fusese aprobată să-i fie acordată pentru a urma Facultatea de Drept din cadrul Universității din Cluj, la care se înscriesese deja, iar Comisia administratoare a

Fondurilor grănicerești năsăudene a fost de acord cu această schimbare. În perioada 1 octombrie 1891–1 octombrie 1892 Octavian Utalea a efectuat stagiul militar. După terminarea acestuia, el și-a continuat studiile la Facultatea de Drept din cadrul Universității din Cluj. La 30 ianuarie 1894 Octavian Utalea a absolvit cursurile juridice, susținând apoi o serie de examene². După o perioadă de stagiu efectuată la Târgu Mureș, în anul 1906 Octavian Utalea a dobândit titlul de doctor în drept³.

Octavian Utalea s-a implicat în mișcarea națională românească și în evenimentele Unirii Transilvaniei cu România din anul 1918. El se înscrie alături de Laurențiu Oanea și Solomon Haliță ca o personalitate marcantă a Unirii din anul 1918 și a localității Sângeorz-Băi.

¹ Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. VII, Memoria culturii, Editura „Virtus Romana Rediviva”, 1993, p. 109.

² Arhivele Naționale Bistrița, fond *Administrația fondurilor grănicerești năsăudene*, dos. 1457, ff. 1, 8, 27, 32, 35, 37.

³ Teodor Tanco, *op. cit.*, p. 310.

Per semestre aestivum, anni 1890/91.

Index scholarum et nomina magistrorum.	Quot per hebdom. horas scholae habitae sint.	Receptum nomen testatur quae est.	Receptum nomen testatur magister.	Quotus fortasse in auditorio solentus sit.	Didactum solum aut immunitatem legitime comprobantem testatur quae est.	Scholas frequentatas testatur magister.	Adnotata.
D ^r Werner Bressó	5	Bakos mp.	22. 91.	22. 1891.	22. 1891.	29. 91.	Szegedmal.
Bölcséleti jogtudomány			D ^r Werner mp.				
D ^r Vally Gabor	4		D ^r Vally mp.				
Pénzügytan			D ^r Lindner mp.				
D ^r Lindner Gustáv	5		D ^r Lindner mp.				
Nagyar közjog		22. 1891.	22. 91.	22. 1891.	22. 1891.	29. 91.	Kis. magy. szegedmal.
D ^r Kolosvári Sándor	5		D ^r Kolosvári mp.				
Nagyar magj. jog			D ^r Kolosvári mp.				
D ^r Werner Bressó	2		22. 91.			29. 91.	Szegedmal.
A jogbölcsészeti történelme			D ^r Werner mp.			D ^r Werner mp.	

Tizenöt kráiczáros bélyeg. Latta Dr Haller mp. e. i. dekan. Tizenöt kráiczáros bélyeg $\frac{42}{189\frac{1}{2}}$.

Utalea Oktavian, ura mai, alocit napon, tartott második alapvizsgálaton képeztettnök, illetett. Kolosvári, 1891 Junius 22ⁿ. Dr Werner mp.

Protra autenticitates copias
Nestor Simonj
secularis

Per semestre hiemum, anni 1891/92.

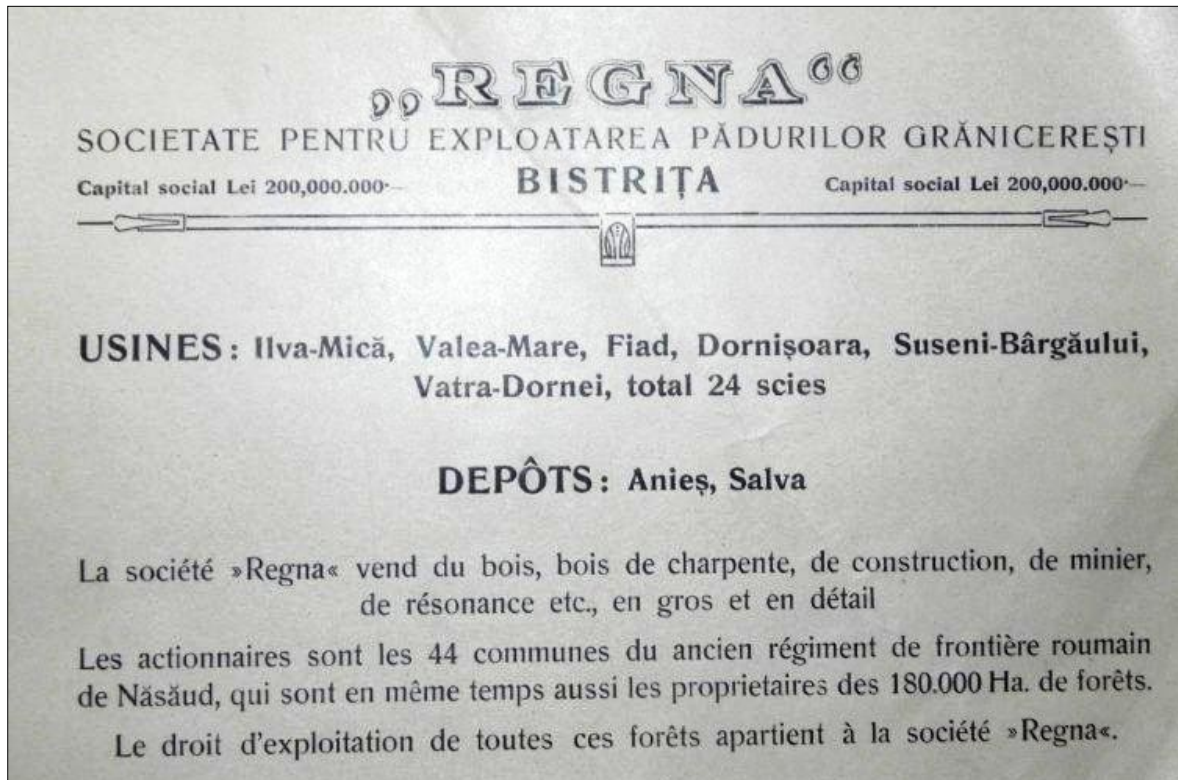
Index scholarum et nomina magistrorum.	Quot per hebdom. horas scholae habitae sint.	Receptum nomen testatur quae est.	Receptum nomen testatur magister.	Quotus fortasse in auditorio solentus sit.	Didactum solum aut immunitatem legitime comprobantem testatur quae est.	Scholas frequentatas testatur magister.	Adnotata.
D ^r Haller Karoly	5	Bakos mp.	5/10 1891.	11/11	11/11	Halla mp.	Szegedmal, jo elömentéllé
Archtúra magj. jog			D ^r Haller mp.				
D ^r Fancsó György	5		D ^r Fancsó mp.				
Nagyar polg. törvény. községi jog			D ^r Kis mp.				
D ^r Kis Nor	5	1892	5/10 1892.			Kis Nor mp.	Szegedmal, jo elömentéllé tanm. költ.
Közvetlen elöljáró jog			D ^r Kis mp.			Kis Nor mp.	
D ^r Groisz Gusztáv	5	5/10	5/10 1892.			Groisz mp.	
Szándék jog			D ^r Groisz mp.			Groisz mp.	

Tizenöt kráiczáros bélyeg. 1891 December 20. Lattam Dr Kis Nor e. i. dekan.

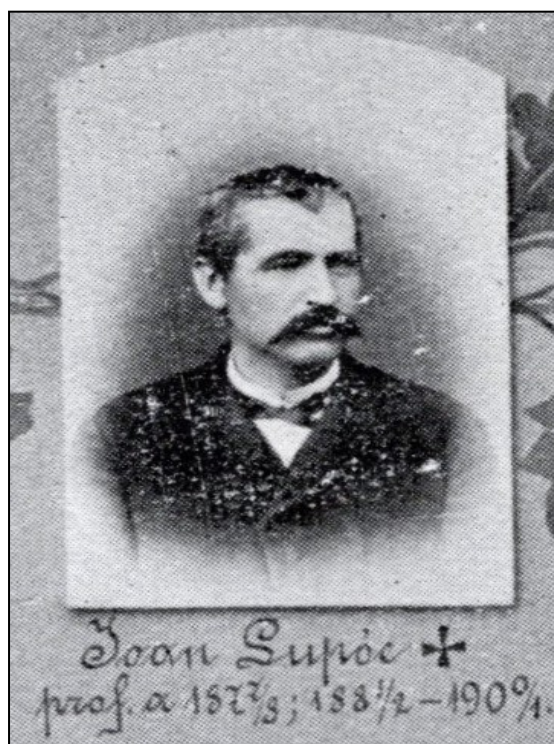
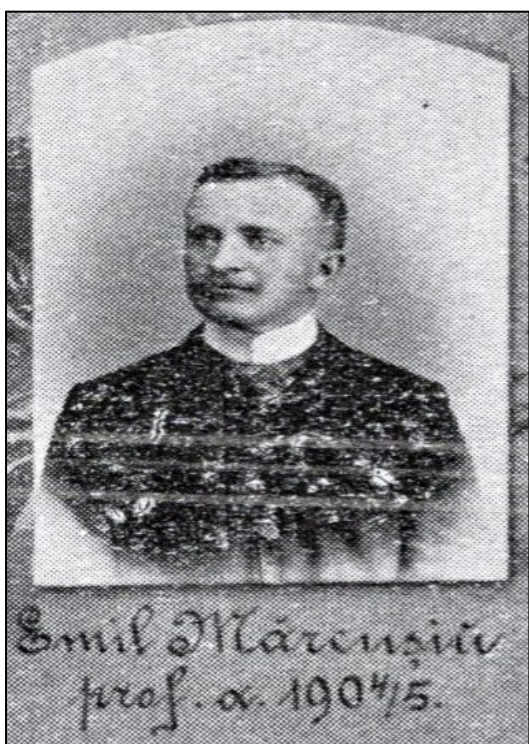
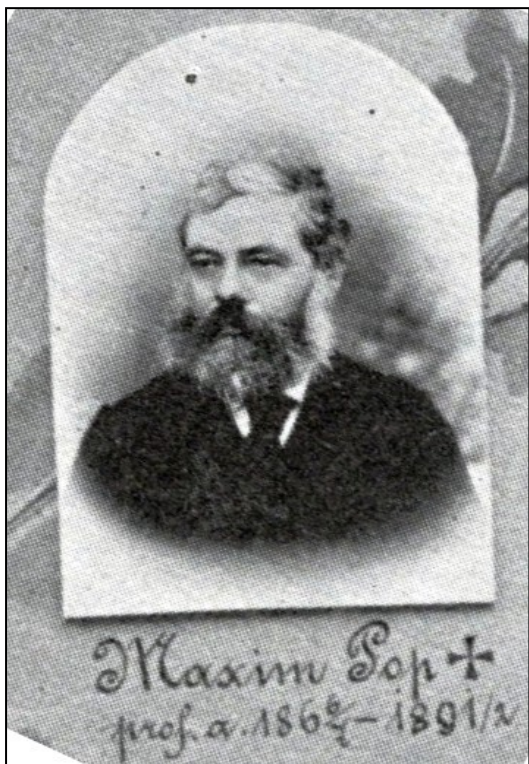
A másolat hiteldől
Nestor Simonj
titkos.

BISERICĂ ȘCOALĂ SOCIETATE

Sângeorzenii-profesori în școlile Năsăudului

IEROMONAHUL IOACHIM BĂZNOG PE FRONTUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Primul Război Mondial a rămas în istorie ca unul dintre cele mai sângeroase conflagrații din istorie. Și pe bună dreptate. Milioane de soldați și civili au murit în acest conflict, iar condițiile de luptă erau foarte grele.

Primul Război Mondial sau „Marele război” a fost cel în urma căruia omenirea s-a transformat profund. Conflictul a însemnat și cea mai mare desfășurare de forțe umane și materiale și s-a terminat, așa cum se întâmplă de obicei, cu învingători și învinși. Însă traumele au fost aceleași, ele i-au unit pe adversari și au făcut ca momentele de umanitate să aibă o încărcătură și mai emoționantă.

Participarea României la Primul Război Mondial a avut un scop clar și asumat de întreaga țară: Marea Unire. Aceasta s-a realizat în 1918, dar pentru ea

au murit în jur de 1.000.000 de români.

Odată cu mobilizarea în vederea intrării în război, preoții vor însoți armata pe câmpurile de luptă. Preoții au slujit Sfânta Liturghie, au spovedit și au împărtășit, au înmormântat pe cei căzuți în luptă sau răpuși de boli, au îmbărbătat cu timp și fără timp, dar au fost și cei care au ținut cursuri, au suplinit doctori, farmaciști, învățători, au deschis școli și orfelinate, au explicat ostașilor și românilor din Transilvania și din Basarabia istoria românilor, au întreținut cultul pentru eroii care și-au dat viața pentru țară și neam.

Sentimentul religios a fost veșnic cald în sufletul soldatului nostru, căci preoțimea care a însoțit armata în tot timpul războiului, a fost mai presus de orice laudă și, ca adeverați apostoli, preoții nu au părăsit un moment postul lor sfânt și de onoare, ajutând ofițerimea spre a putea duce la glorie trupele noastre.

Preoțimea noastră a dat dovadă de curaj și devotament cu adevărat creștinesc și a izbutit, astfel, să scrie una dintre paginile frumoase ale istoriei neamului și Bisericii, pentru care și-a câștigat dreptul la recunoștință¹.

Participarea slujitorilor bisericești în războaie, răzvrătiri și revoluții nu este numai o pornire dictată de împrejurări singuratiche, ci o integrare a lor în rândul tuturor fiilor neamului, care doreau eliberarea de sub oprimare străină și formarea unui stat național unitar².

Corespondența reprezintă o sursă extrem de importantă pentru a vedea care au fost trăirile și situațiile celor care au plecat pe front.

¹ Constantin Nazarie, *Activitatea preoților de armată în campania din 1916-1918*, p. 32.

² C. Bărbulescu, *Fețe bisericești în războaie, răzvrătiri și revoluții*, București, 1950, p. 155.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Nu este niciun secret că marile victorii se construiesc cu efort și sânge. Iar corespondența militarilor români din Primul Război Mondial confirmă acest adevăr pe deplin.

Printre combatanții Primului Război Mondial s-au aflat și mulți sângeorzeni. Dovezile, sub forma unor cărți poștale, se găsesc în fondul întocmit de către specialiștii de la Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud. Fondul poartă denumirea de „Învățător Ioan Marcu”, deoarece toată corespondența trimisă de pe front de către soldații sângeorzeni îi era adresată învățătorului din Sângeorgiul-Român. Cu totul surprinzător este și descoperirea făcută de către specialiștii de la arhivele bistrițene, în special a doamnei Dana Văran, a acestor corespondențe de pe front între soldații sângeorzeni și învățătorul lor din sat, Ioan Marcu.

Marea surpriză o constituie scoaterea la iveală a unor mărturii privind participarea pe front a unui slujitor ortodox al altarului din Sângeorz-Băi. Este vorba despre ieromonahul Ioan Ioachim Bâznog¹ care a trimis trei cărți poștale de pe front către învățătorul din satul natal, Ioan Marcu. Până acum nu exista nici o mărturie despre participarea vreunui preot ortodox sau greco-catolic din Țara Năsăudului, fapt ce a fost menționat de către ieromonahul Maxim (Marius-Iuliu) Morariu în recentul film documentar dedicat participării preoților în Primul Război Mondial².

În cele ce urmează vom da publicității corespondența purtată de ieromonahul Bâznog din Sângeorz-Băi, cu învățătorul Ioan Marcu.

I. Cartea poștală nr. 1

a) Față:

¹ Vezi Alexandru Dărăban, *Ieromonahul Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi*, Editura Charmides, Bistrița, 2009, 140 p.; Alexandru Dărăban, *Ieromonahii Antonie și Ioachim Bâznog*, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2013, 280p.; Alexandru Dărăban, *Pagini de ortodoxie sângeorzană*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2018, 250 p.

² Este vorba despre filmul documentar *Preoții români. Jertfă și rugăciune pentru Unire* realizat de jurnalista Cristina Liberis, colaborator *Trinitas TV*.

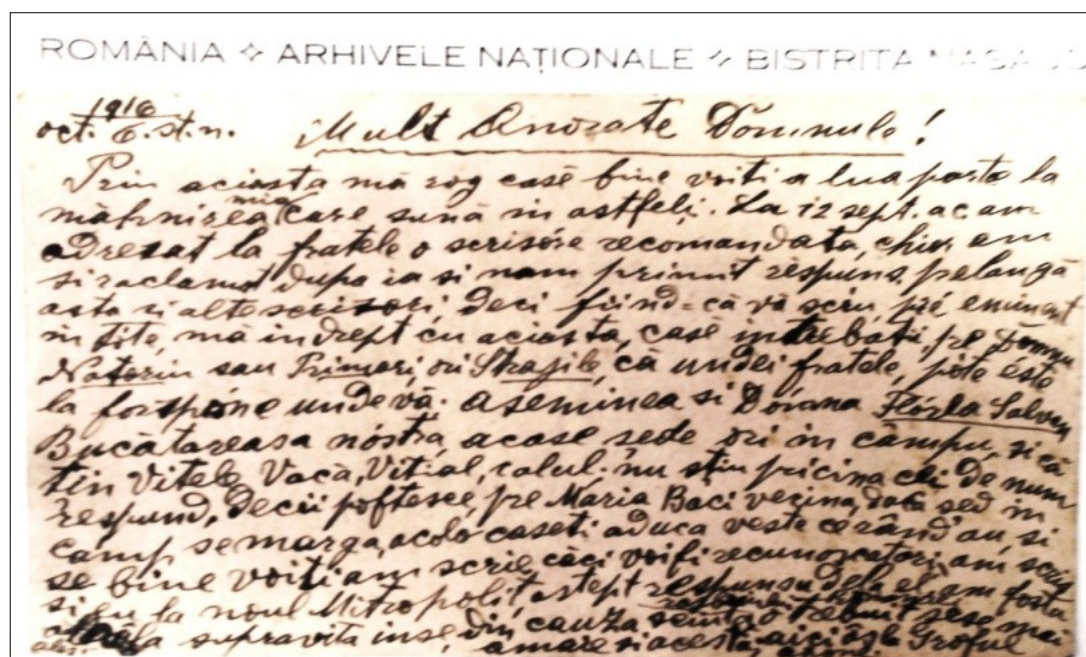
Ieromonahul Ioachim Bâznog pe frontul Primului Război Mondial

- era adresată domnului Ioan Marcu, învățător, directorul băncii și proprietar, corator prim bisericesc;

- era trimisă de Ioan Bâznog, preot, din localitatea Margit Igorhaz Nitra megye (județ, s. n.), uposta (oficiul poștal, s. n.) Aponyi;

- pe toate cele patru margini era scrisă mențiunea: „după primire voi răspunde dacă este acasă, numai Domnia D-Voastră mă rog și ca să facă bine să-mi scrie de rândul de acasă nu știu de la ei tare de mult timp că-i aștept cu mare sete”.

b) Verso:

1916

Oct[ombrie]. 6. st[il]. n[ou].

Mult onorate Domnule!

Prin această mă rog ca să binevoiti a lua parte la mărturia mea care sună astfel: la 12 sept. a. c. am adresat la fratele o scrisoare recomandată, chiar am și reclamat după ea și n-am primit răspuns pe lângă asta și alte scrisori. Deci fiindcă vă scriu prea eminent în toate, mă îndrept cu aceasta ca să întrebați pe domnul notar sau primar ori străjile că unde-i fratele¹, poate este la fortspane undeva. Asemenea și doamna Floarea Salvan bucătăreasa noastră acasă se șede ori în câmp și că țin vitele, vacă, vițel, calul. Nu știu pricina de nu-mi răspund, deci poftesc pe Maria Baci vecina, dacă șed în câmp să meargă acolo ca să-ți aducă veste ce rând au și să binevoiti a-mi scrie, căci voi fi recunoscător, am scris și eu la noul Mitropolit, aștept răspuns de la el, am fost... isprăvită însă din cauza știută războiului României a trebuit să se amâne și acesta; aici îs la groful Aponyi².

II. Cartea poștală nr. 2

a) Față:

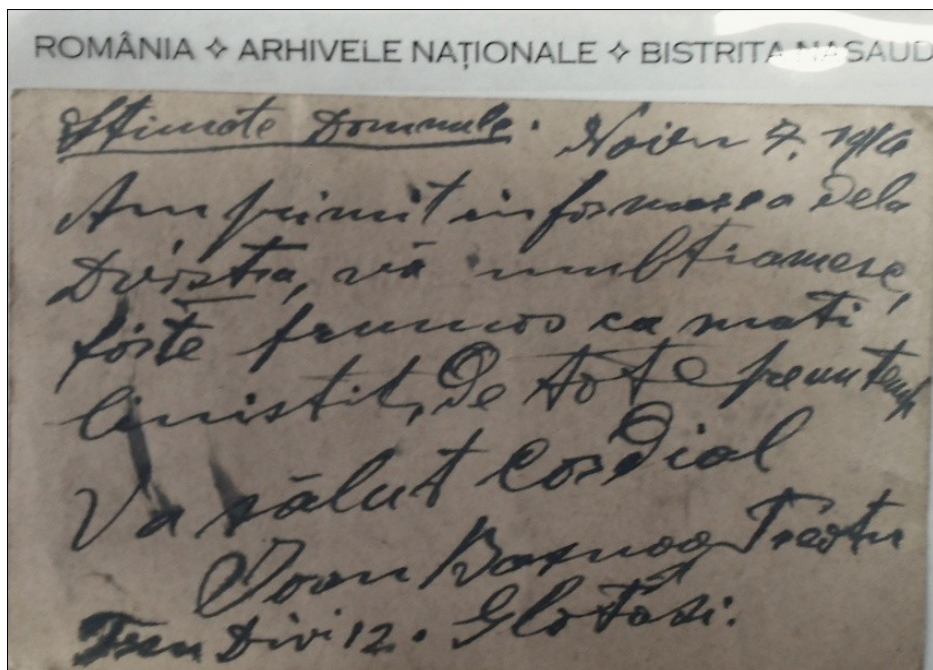
¹ Este vorba despre ieromonahul Antonie (Alexandru) Bâznog (vezi Alexandru Dărăban, *Ieromonahii Antonie și Ioachim Bâznog*, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2013, 280p.; Alexandru Dărăban, *Pagini de ortodoxie sângeorzană*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2018, 250 p.).

² Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANB-N), *Fond personal Ioan Marcu*, Corespondența cu Ioan Bâznog, 1916.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- era adresată domnului învățător Ioan Marcu, Sângeorzul Român;
  - era trimisă de Ioan Bâznog.
- b) Verso:

Noi[embrie] 7 [1]916

Stimate Domnule

Am primit informarea de la d-voastră vă mulțumesc foarte frumos că m-ați liniștit pe toate pe un timp.

Vă salut cordial.

Ioan Bâznog

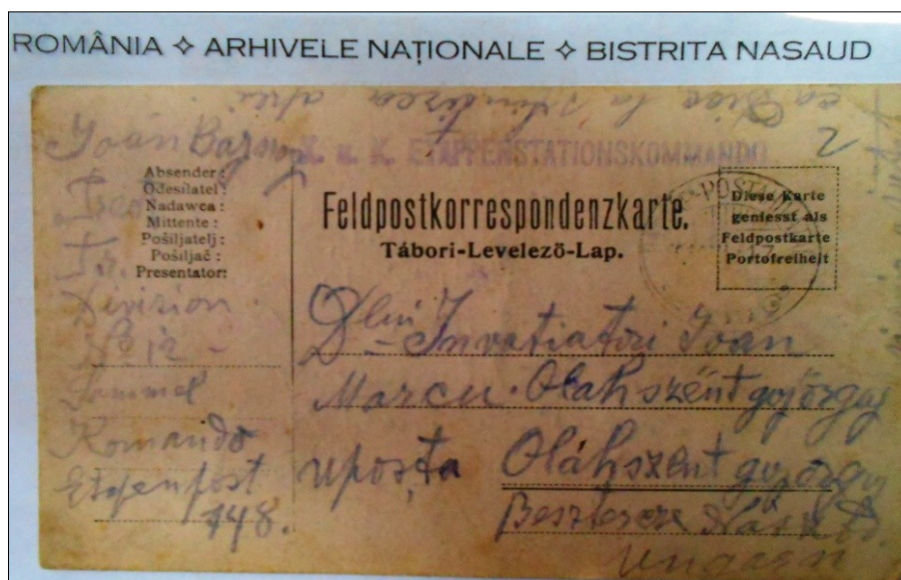
Div. 12 Glotași¹

¹ Ibidem.

Ieromonahul Ioachim Bâznog pe frontul Primului Război Mondial

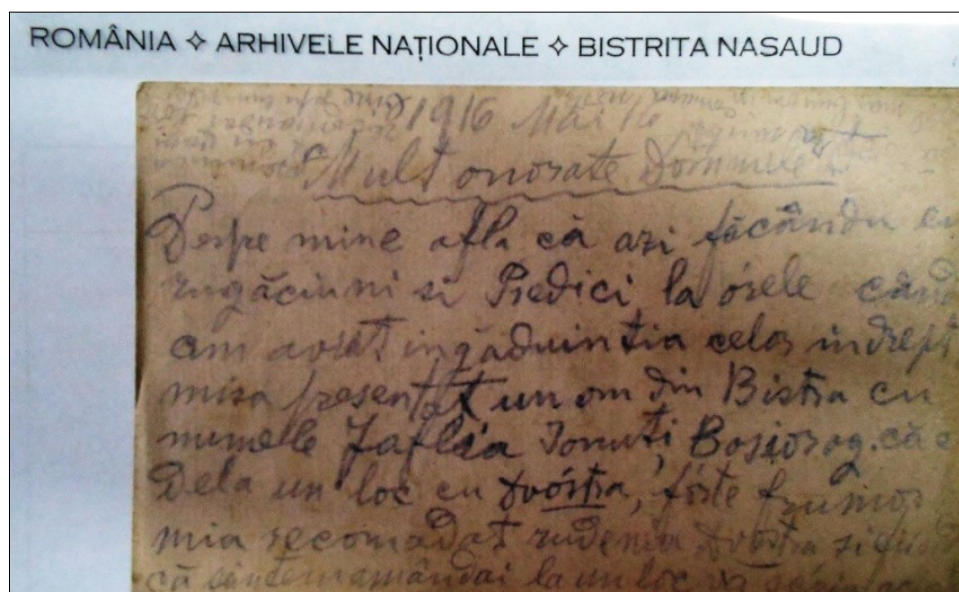
III. Cartea poștală nr. 3

a) Față:

- era adresată domnului învățător Ioan Marcu, Sângeorzul Român;
- era trimisă de Ioan Bâznog, preot, Tr. Divizia nr. 12.

b) Verso:

Mult onorate Domnule!

Despre mine află că azi făcându-mi rugăciuni și predici la orele când am avut îngăduința celor în drept, mi s-a prezentat un om din Bistra cu numele Haplea Ionuț Boșiorog că e de la un loc cu d-voastră, foarte frumos mi-a recomandat rudenia d-voastră, zicând că suntem amândoi la un loc. vă scriu aceasta (apoi se continuă pe față cărții poștale) și m-a ajutat ca diac la sfințirea apei¹.

¹ Ibidem.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Din cele expuse, se poate vedea că și ieromonahul Ioachim Bâznog la fel ca toți preoții, în marea lor majoritate, și-au făcut mai mult decât datoria. A fost o cinste pentru cler că, alături de ostași, au făcut mai mult decât li s-a cerut pentru țară și pentru neam.

Ieromonahul Ioachim Bâznog s-a reîntors acasă, la Sângeorz-Băi, fiind de fapt cel ce a renăscut ortodoxia în această zonă¹. A ridicat biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” pe pământul părinților lui, având de suferit din partea greco-catolicilor, dar și a confrăților ortodocși; a cumpărat terenul (prin colectele făcute) din stațiunea Sângeorzului unde a fost ridicată biserica „Schimbarea la Față” de către părintele Ioan Bunea, iar în anii din urmă Centrul Misionar de Tineret „Ioan Bunea”.

¹ Este vorba de localitățile: Nepos, Feldru, Ilva Mică, Leșu, Poiana Ilvei, Măgura Ilvei, Ilva Mare, Lunca Ilvei, Maieru, Anieș, Rodna, Șanț și Valea Mare.

MONOGRAFIA

SOCIETĂȚII DE ÎMPRUMUT ȘI PĂSTRARE

„AURORA“

DIN NĂSĂUD

(1873—1923)

DIN ÎNSĂRCINAREA DIRECȚIUNII COMPUSĂ DE

N. DRĂGANU

ÎMPRIMERIA DR. SEBASTIAN BORNEMISA
CLUJ, PIAȚA CUZA VODĂ 16

1 9 2 4

2407

MONOGRAFIA BĂNCII „AURORA”

N. DRĂGANU

A) Directorii

1. Nicolae Anthon

Născut la 18 Decembrie 1821 la Năsăud din o familie de baștină din acest orașel, după absolvirea școlii primare și a institutului militar din Năsăud a înaintat până la rangul de căpitan. Retrăgându-se din armată în 1869 a trăit ca pensionar la locul său de naștere. Om de o deosebită cinste și bun gospodar, Societatea „Aurora” și-a pus de la început încrederea în el, alegându-l chiar de la înființare director. Cât timp interesul Societății ceruse ca, până ce se va putea consolida, să stea în fruntea ei căpitanul și vice-căpitanul districtului, s-a mulțumit să rămână numai vice-director. Reales din nou director în 16 Ianuarie 1876 a rămas în această calitate până în 3 Aprilie 1887. muri în 28 Aprilie 1905 în frumoasa vârstă de 83 ani.

2. Alexandru Bohățiel

Al doilea director al „Aurorei” a fost Alexandru Bohățiel. S-a născut în 1816 în Uifalău, jud. Cojocna, din o familie ridicată între nobili pe timpul lui G. Rakoczy II. După terminarea studiilor secundare la Blaj, Cluj și Murăș-Oșorhei, dete în orașul din urmă censura de avocat și se stabili ca avocat în Cluj. În anul 1848 fu ales deputat al orașului Hațeg pentru dieta din Cluj. După uniunea forțată a Ardealului cu Ungaria fu ales deputat al cercului Dăbâcei în parlamentul ungar din Pesta. La ședințele parlamentului din Dobrișin nu luă parte. Grănicerii din Năsăud, având în vedere meritele sale pentru scăparea multora dintre ei din închisoare ori chiar de la moarte, îl rugară să primească postul de căpitan suprem al districtului Năsăudului. În 1861 și fu numit în acest post, în care a rămas până la 1876, când după unirea districtului Năsăudului cu al Bistriței – trecu la pensie. În calitate de căpitan al districtului își câștigă mari merite pentru deschiderea liceului din Năsăud și pentru câștigarea și păstrarea fondurilor grănicerești pentru scopurile culturale ale foștilor grăniceri. Ca deputat al Reteagului în 1863-64 făcu parte din dieta din Sibiu, apoi ca regalist din cea din Cluj, în sfârșit din cea din Pesta până la declararea pasivității din partea românilor întâmplată în 1869. După aceea a fost membru în casa magnaților până la pensionare. În acest timp fu și director al „Aurorei” din 25 Ianuarie 1874 – 15 Iulie 1875. muri în Cluj în 18 Iunie 1897.

3. Leontin Luchi

După retragerea fostului căpitan districtual Bohățiel din fruntea „Aurorei” fu ales de director vice-căpitanul Leontin Luchi. De origine din Feldru, după terminarea studiilor militare fu „Bezirkskommandant” în Reteag, apoi președinte al Sedriei orfanale din Năsăud și totodată vice-căpitan al districtului. El conduse „Aurora” numai din 15 Iulie 1875 până în 16 Ianuarie 1876, deci abia o jumătate de an. Din pricina scurtimii acestui timp, ca și a faptului

---

N. DRĂGANU

---

că „Aurora” era abia la începutul dezvoltării sale, nu putem aprecia meritele lui Luchi pentru Societate.

4. Dr. Alexiu Larionesi

Născut în anul 1849 în Sângeorzul-român, după terminarea studiilor secundare la liceul din Năsăud în anul 1871 se înscrie la Facultatea de drept și, dându-și censura de avocat, își deschise birou avocațial în Năsăud. Fu directorul „Aurorii” din 1887-1893. Mort în 22 Decembrie 1899.

5. Octaviu Barițiu

Născut în 22 Februarie în Petridul-de-mijloc (jud. Turda-Arieș) urmă studiile secundare la liceul romano-catolic din Cluj. Servi mai întâi ca învățător, apoi ca profesor secundar la liceul romano-catolic din Odorheiul-secuiesc, iar din 1864 la cel grăniceresc din Năsăud. La 1 Septembrie 1881 ieși la pensie. Fiind bolnăvicios, trăia o viață foarte retrasă și ordonată. În 2 Aprilie 1893 fu ales director al societății „Aurora”, dar nu rămase în această slujbă decât 7 luni, deoarece sănătatea zdruncinată nu-i permitea munca intensivă. Muri în 24 Ianuarie 1901.

6. Dr. Paul Tanco

S-a născut în 24 Iulie 1843 în Monor, jud. Bistrița-Năsăud. Studiile primare și le-a făcut în satul de naștere, cele secundare la liceul din Bistrița și cel din Blaj, iar pe cele universitare în Viena și Gratz. Din Septembrie 1873 servi ca profesor, mai târziu director al liceului grăniceresc din Năsăud. A ieșit la pensie cu sfârșitul anului școlar 1902/3. Totuși își suplini catedra, rămasă în acest chip vacantă și în anul următor. Muri în 12 Septembrie 1916. luă parte la întemeierea societății „Aurora” pe care o servi cu drag și abnegație întreaga viața sa, mai întâi ca membru al comisiei cenzurătoare, apoi în calitate de casier și contabil, ca vicedirector și în sfârșit din Aprilie 1894 până la moarte ca director. Cum am arătat în altă parte, meritele lui P. Tanco în conducerea și organizarea „Aurorei” sunt foarte mari. Având o uriașă putere de muncă, fiind de o cinste fără pereche, mulți ani a purtat pe umerii săi cea mai grea, mai migăloasă și mai plină de răspundere parte din conducerea „Aurorei”: socotelile, chiar și când împlina funcția de director. Fiind de o fire blândă și știind să trateze cu țărani cu o rară pricepere și bunăvoință, a putut să-i câștige pentru Societate, căreia și în acest chip i-a făcut servicii foarte frumoase. Meritul cel mai mare al lui P. Tanco însă a fost înzestrarea Societății cu fonduri și cu un local potrivit.

7. Dr. Constantin Moisil

Născut la 28 Octombrie 1842 în Borgo-Tiha, jud. Bistrița-Năsăud. Studiile liceale și le-a făcut în Bistrița și în Blaj, terminându-le în 1865. Urmă apoi la Universitatea din Viena unde-și luă doctoratul în Noembrie 1870. Încă înainte de această dată a fost angajat ca profesor la liceul grăniceresc din Năsăud, la care servi 32 ani, ieșind la pensie cu sfârșitul anului școlar 1901/2.

A fost unul dintre membrii fondatori ai „Aurorei”, unul din cei mai vechi membri ai consiliului de administrație, din 1904 vice-director, iar din 1917 până la transformarea „Aurorei” în societate pe acții, director, iar după aceasta președintele consiliului administrativ

---

MONOGRAFIA BĂNCII „AURORA”

---

până la moartea sa întâmplată în 17 Februarie 1921. Foarte activ și conștiincios, condus de un deosebit spirit de dreptate, a lucrat neobosit pentru prosperarea „Societății”. Nici boala nu l-a împiedicat în împlinirea datoriei. Chiar cu câteva zile înainte de a muri a fost la birou. A avut fericirea să vadă împlinindu-se în timpul directoratului său visul transformării „Aurorei” din tovărășie în „societate pe acții” pentru care au luptat atâta înaintașii săi.

8. Leon Bancu

S-a născut în Feldru în 15 Ianuarie 1888. După terminarea studiilor primare în satul său de naștere și în școala primară fundațională din Năsăud, urmă studiile secundare la liceul grăniceresc din Năsăud și trecu examenul de maturitate în anul 1906. Se înscrie apoi la academia de comerț din Cluj, unde servi din 15 Iulie 1908, până în 31 Octomvrie 1910. În Noemvrie 1910 merse în Viena pentru a-și completa studiile și mai ales pentru a-și însuși perfect limba germană necesară la băncile din țară în acest timp. În Viena fu angajat la o „Casă de export” corespondent pentru limba română și contabil, și în această calitate servi din 1 Aprilie 1911 – 1 Iulie 1912. De la 1 Octomvrie 1912 până în 31 Ianuarie 1914 a fost contabil la banca „Detunata” din Munții Apuseni. Din 3 Februarie 1914 intră în serviciul „Aurorei” în calitate de cassier-contabil. Din 6 Septemvrie 1919 numele acestei funcțiuni găsindu-se nepotrivit, fu schimbat cu ac el de secretar. După transformarea Societății din „tovărășie” în „societate acționară” în 12 August 1920 fu ales director executiv. Activitatea de până acum a lui Bancu, conștiinciozitatea cu care-și îndeplinește lucrările, năzuința sa de a păstra întru cât se poate în noile condiții bunele tradiții ale trecutului, precum și de a face în același timp înnoirile necesare pentru ca institutul să progreseze mereu, ne îndeamnă să avem mari nădejdi în viitorul „Aurorei”.

B) Membrii consiliului de administrație ai Societății (1873-1923)

Nicolae Anthon, Ion Marcianu, Dr. Art. P. Alexi, Nicolae Beșian, Maxim Pop, Octaviu Barițiu, Alexandru Bohățiel, Ilie Burduhos, Leontin Luchi, Petru Pop, Petru Tofan, Beniamin Hangea, Dr. Constantin Moisil, Simion Stoica, Paul Beșia, Leon Pavelea, Dr. Paul Tanco, Teodor Ruleanu, Dr. Ștefan Pop, Iacob Ilieșiu, Doroteiu Cimbulea, Ioan Jarda, Alexandru Șotropa, Gavrilă Scridon, Teodor Rotariu, Ioan Nășcuțiu, Liviu Mureșian, Dr. Alexiu Larionesi, Ioan Ciocan Nicolae Rus, Vasile Șuteu, Leon Piciu, Iacob Pop-Feldru, Gregoriu Pletosu, Ignat Seni, Florian Moțioc, Dr. Leon Scridon Ioan Miron, Ștefan Scridon, Dr. Teofil Tanco, Const. Mihăilaș, Dr. Tudor Moisil, Dr. Nicolae Drăganu, Dr. Alexiu Davidu, Dr. Ioan Jarda, Dr. Artene Mureșian, Emil Mărcușiu, Ioan Șerban, George Chitul.

C) Membrii comisiunii cenzurătoare sau ai comitetului de cenzori (1873-1923)

Dr. Paul Tanco, Dumitru Vaida, Ilie Burduhos, Florian Moțoc, Ladislau Grauer, Petru Tanco, Nestor Ganea, Heinrich Rauoenstrauch, Cosma Anca, Friederich Goldschmidt, Petru Tofan, Leon Piciu, Basiliu Popișan, Teodor Rotariu, Iacob Pop-Feldru, George Vintilă, Basiliu Vertic, Liviu Mureșian, Vasile Șuteu, Dr. Ioan Mălăiu, Ioan Nășcuțiu, Iuliu Pop, Iacob Pop, Ignat Seni, Ioan Miron, Ștefan Scridon, Dr. Artene Mureșian, Constantin Mihăilaș, Dr. Ștefan Jarda, Dr. Nicolae Drăganu, Valeriu Tanco, Dr. Emil Precup, Ioan Marcu, Vasile V. Moisil, Ioan Partene.

N. DRĂGANU

D) Funcționarii

În cursul timpului au fost angajați la „Aurora” următorii funcționari:

Ilie Burduhos, controlor; Dumitru Vaida, casier; Dr. Ioan Mălăiu, casier și controlor; Doroteiu Cimbulea, controlor; Dr. A. P. Alexi, secretar; Petru Pop, secretar; Petru Tofan, secretar; Ioan Jarda, secretar; Dr. Paul Tanco, casier; Iosif Mihăilașu, casier; Ioan Pop, cancelist; Vasile Pop, cancelist; Ioan Bodescu, șef de cancelarie; Iacob Majorean, casier; Valeriu Tanco, practicant și econom; Leon Bancu, casier-contabil, secretar, director executiv; Ștefan Rebreanu, contabil; Traian Ionașcu, contabil; Heinrich Zobel, contabil; Traian Anton, casier.

Am amintit în alt loc că funcționarii „Aurorei” la început n-au fost stabili, ci erau aleși pe câte un ciclu de trei ani dintre pensionarii sau profesorii și învățătorii din Năsăud. Pentru acest motiv nu voi da mai jos datele biografice ale acestora, ci numai pe ale celor angajați stabil.

1. Iosif Mihăilaș

Cel dintâi funcționar stabil al „Aurorei” a fost Iosif Mihăilaș. S-a născut în 9 ianuarie 1836 în Năsăud, unde absolvi școala primară. Din 1854-1886 fu magistrul poștal în Năsăud. Prin anul 1880 a fost membru și președinte al Comitetului și comisiunii Fondului central școlar și de burse din Năsăud. Timp de 7 ani a fost primar al Năsăudului. În calitate de casier al „Aurorei” servi din 27 aprilie 1887-28 februarie 1909, când trebui să se retragă în urma unei grele boale de ochi.

2. Vasile Pop

Născut în Uifalău în anul 1851. Absolvi școala primară și normală din Năsăud. Cam 15 ani a servit ca notar în comuna sa natală. Din 15 septembrie 1895 a fost angajat la „Aurora” în funcțiunea de cancelist, în care a rămas până la moartea sa întâmplată în 29 iunie 1918.

3. Ioan Bodescu

Născut în Hordou în 1 decembrie 1841. Terminând școala primară din Năsăud, a dat examenul funduar. A fost cancelist-protocolist al districtului Năsăud din 1867 până în 1873, după aceea director de cancelarie la tribunalul din Năsăud, apoi din Bistrița, din 18 februarie 1873 până în 1 noiembrie 1895. de la această dată a intrat în serviciul „Aurorei” ca șef de cancelarie, funcțiune pe care o poartă și astăzi cu mare conștiinciozitate și mult devotament.

4. Iacob Majoreanu

S-a născut în Vărarea (Nepos) în iulie 1882. După terminarea studiilor secundare în Năsăud urmă cursul de teologie din Gherla, absolvindu-l în 1904. Fu casier al „Aurorei” din 5 iunie 1909-31 decembrie 1913, când trecu în serviciul de contabil diecezan în Gherla, în care funcțiune rămase de la 1 ianuarie 1914-1 februarie 1921. De la această dată este casier-econom la Fondurile central școlar și de burse din Năsăud.

MONOGRAFIA BĂNCII „AURORA”

---

5. Ștefan Rebreanu

S-a născut în Mica (jud. Solnoc-Dăbâca) în 3 martie 1888. Studiile primare și secundare și le-au făcut în Năsăud, unde dete examenul de maturitate în 1907. Urmă apoi la Academia de comerț din Cluj, luându-și absolutoriu în 1910. Servi mai întâi ca practicant la „Someșana” din Dej de la 1 septembrie 1910 până la 14 martie 1913, când fu angajat în funcțiunea de contabil la „Concordia” din Gherla unde rămase din 1 august 1913 până la 1 septembrie 1919, iar apoi ca contabil la „Resortul Ocrotirii Sociale” din Cluj, servind în această calitate din 1 decembrie 1919 până în 1 iunie 1920. În serviciul „Aurorei” este din 3 iunie 1920 în funcțiunea de contabil-șef.

6. Traian Ionașcu

S-a născut în Năsăud în 24 iulie 1893. Studiile primare și secundare le absolvi în Năsăud în 1911, iar pe cele comerciale la Academia de comerț din Cluj în 1913. după ce servi pe rând ca practicant la „Bistrițeană”, filiala Teaca (22 septembrie 1915-1 iulie 1916), contabil de plasă (extractor) în Năsăud (12 martie 1919-27 iulie 1919) și funcționar la percepția reg. din Năsăud (27 iulie 1919-28 februarie 1921), din 1 martie 1921 fu angajat ca funcționar, apoi ca contabil la „Aurora”.

7. Heinrich Zobel

S-a născut în 19 ianuarie 1874 în Brașov. Absolvi școala primară și reală din Brașov, apoi pe cea pentru ofițerii de administrație din Sibiu. A intrat în armata austro-ungară la 1 septembrie 1892, servind ca soldat, subofițer, stegar, sublocotenent, locotenent și căpitan de administrație până în decembrie 1918. La 1 februarie 1919 intră în armata română ca intendanț-maior. Demisionând a fost trecut în rezervă în 15 iulie 1921. A avut apoi funcțiunea de inspector la societatea „Esoga” de la 1 septembrie 1921 până la 31 iulie 1923. De la 1 august 1923 a fost angajat contabil la filiala din Bistrița.

8. Traian Anton

S-a născut în 8 octombrie 1895 în Năsăud, unde și-a terminat studiile primare, apoi pe cele secundare în 1915. Înrolat în cursul războiului, a servit ca militar din 15 mai 1915 până în 15 mai 1918, ajungând la gradul de sublocotenent. Din martie până în mai 1919 a urmat cursul financiar pentru copiiști. După aceasta fu numit copist financiar interimar la Direcțiunea Financiară din Bistrița, unde servi din 6 mai 1919 până în 20 februarie 1920, când fu numit funcționar la percepția din Năsăud. În 24 noiembrie 1922 fu numit impiegat clasa I la circumscripția V din Năsăud. De la 15 ianuarie 1924 fu ales casier al „Aurorei”.

E) Jurisconsultii

În anul 1876 s-a ales ca jurisconsult al Societății avocatul Nicolae P. Bota.

La 4 ianuarie 1877 consiliul alege de avocat pe Ioachim Mureșanu „cu condițiunea să nu ceară de la Societate nici într-un proces altă anticipație decât cheltuielile de timbru”.

În timpul directoratului lui Larionesi acesta a isprăvit și agendele de avocat al Societății, mai ales pe acestea.

După aceasta Societatea nu și-a angajat jurisconsult stabil, ci a predat numai proce-

N. DRĂGANU

sele mai încurcate câte unui avocat (dr. D. Ciuta ș. a.) care a trebuit să se mulțumească cu ceea ce i s-a lichidat prin judecată.

În 19 aprilie 1911 a fost angajat ca jurisconsult Dr. Tudor Moisil cu o remunerație anuală de 600 cor. După el a urmat din 24 mai 1919, cu aceeași remunerație, Dr. Ioan Jarda. Urmașul acestuia, dr. Iacob Ciuta, care a intrat în serviciul Societății din 8 decembrie 1920 încă s-a mulțumit cu o remunerație relativ destul de modestă, care numai de la 1 ianuarie 1923 a fost urcată la 1300 lei. Murind acesta în toamna anului 1923, consiliul în lipsă de procese (cu totul nu sunt decât trei!) n-a mai găsit necesară angajarea unui jurisconsult.

De la întemeiere până la sfârșitul anului 1923 Societatea a avut de purtat 1733 procese civile și a ținut 183 licitații, dar toate proprietățile cumpărate în acestea au fost răscumpărate de către familiile proprietarilor vechi, plătind numai datoriile, deci fără ca Societatea să aibă vreun câștig.

F) Servitorii

La început „Aurora” nu și-a angajat servitor pe timp mai îndelungat. Angajamentul era lunar. Cel dintâi servitor, care a stat un întreg șir de ani în serviciul Societății, a fost Vasile Căinar, care avea ca ajutor pe soacră-sa Anisia Borzeu. Din 9 decembrie 1908 a fost înlocuit cu Leon Gavriluțiu, care muri în 20 ianuarie 1918. După moartea acestuia a fost angajat actualul servitor Anton Șvencu.

(va urma)

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

OCTAVIAN LUNGU¹

CAPITOLUL IV

LEGILE ROMÂNEȘTI ȘI ÎN SPECIAL LEGISLAȚIA SILVICĂ

Codul silvic din 1910 din vechiul Regat s-a aplicat în tot cuprinsul României, în baza legii pentru extinderea aplicațiunii dispozițiilor codului silvic din 1919 și a legii modificatoare a acestui cod, din 16 septembrie 1920.

„Art. Unic. prin care s-a realizat aceasta, e următorul: codul silvic din vechiul Regat din 1910, cum și modificările aduse acestui cod, prin legea din 16 septembrie 1920, se vor aplica pe tot teritoriul României, iar amenzile, despăgubirile și valoarea materialelor prevăzute în art. 7, 14, 59 până la 76 inclusiv, din codul silvic din 1910, se majorează cu de 10 ori pentru toată țara.

Pădurile posesorilor, urbariaștilor, foștilor nobili și fidelcomisele din Ardeal se vor administra de Casa Pădurilor, întocmai ca pădurile Statului din vechiul Regat, însă venitul net anual se va pune la dispozițiunea proprietarilor conform dreptului ce au fiecare.

Toate legile, regulamentele, instrucțiunile existente în provinciile alipite, sunt și rămân abrogate în întregul lor, din ziua promulgării acestei legi”².

În baza acestui articol unic, prevederile codului silvic din 1910 și modificările aduse ulterior, s-au aplicat pentru teritoriul României implicit și pentru pădurile grănicerești. În baza acestei legi, pădurile grănicerești nu sunt administrate de Casa Pădurilor. O altă lege dispune în mod special în această privință. O vom examina mai departe.

În proiectul legii pentru reforma agrară din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, din 1921, se prevedea și exproprierea pădurilor și pășunilor, fiind proprietatea celor 44 comune grănicerești din fostul district al Năsăudului.

Exproprierea acestor păduri pentru crearea de pășuni ar fi fost un dezastru, în detrimentul comunelor și al populației, căci în baza legilor ungurești din 1890, pădurile au fost după cum știm, împărțite în două categorii, păduri destinate satisfacerii trebuințelor locuitorilor și păduri administrate cumulativ.

Pe lângă aceasta, comunele dispunând și de pășuni alpine și subalpine, prin expropriere s-ar fi distrus domeniul forestier.

¹ Octavian Lungu, *Exploatarea pădurilor grănicerești din Bistrița-Năsăud – Teză de doctorat*, București, 1935, pp. 118-133

² Vezi Monitorul Oficial nr. 59 din 17 iunie 1931.

OCTAVIAN LUNGU

În ziua de 20 aprilie 1920, s-a ținut o mare întrunire la Bistrița, comunele proprietare trimițând aproape 100 delegați aleși din consiliile comunale.

Această adunare a înaintat un memoriu prin care intervine la ministerele competente, cerându-se scutirea de expropriere pentru pădurile grănicerești.

Luându-se în cercetare și discuție memoriul înaintat, forurile superioare modifică proiectul de lege pentru reforma agrară și în temeiul art. 24 și 32, pădurile și pășunile grănicerești sunt scutite de expropriere.

„Art. 24. Pășunile comunale ale fostului regiment II românesc de graniță din Năsăud sunt transformate prin simpla dispozițiune a acestui articol, în pășuni comunale, de care vor beneficia toți locuitorii agricoli ai comunei.

„Art. 32. Pădurile comune,lor din fostul regiment II românesc de graniță din Năsăud, sunt transformate prin simpla dispozițiune a acestui articol, în păduri comunale, de care vor beneficia toți locuitorii acelor comune”¹.

Se vede că prin legea pentru reforma agrară din Transilvania nu se schimbă nimic în granița năsăudeană, legea românească nu face decât să confirme pe cea ungurească din 1890.

După cum știm, averile foștilor grăniceri, în baza legii ungurești din 1890 au fost declarate ca averi comunale.

În proiectul de lege pentru satisfacerea trebuințelor normale ale populației rurale din vechiul Regat, Basarabia și Bucovina, în lemne de foc și de construcție, ajung din nou în discuție pădurile grănicerești.

S-a discutat un nou memoriu intitulat: „Memoriu în Chestiunea Expropriării Pădurilor Grănicerești din Fostul District al Năsăudului”. În baza acestui memoriu, pădurile grănicerești n-au fost expropriate, căci legea pentru satisfacerea trebuințelor normale în lemn de foc și de construcție, sancționată în baza Decretului nr. 2187 din 28 iunie 1924, dispune următoarele în privința pădurilor grănicerești.

„Pădurile comunale existente în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, precum și cele înființate prin legea pentru reforma agrară din 1921, fiind supuse regimentului silvic, vor fi administrate de stat, exceptându-se pădurile fondului grăniceresc din Năsăud și pădurile comunității de averi din Caransebeș, ce se vor administra ca și până în prezent, conform statutelor ce au”².

În partea a III-a la capitolul 6, art. 14, punctul d, se mai spune:

„Pădurile comunelor din fostul regiment II românesc de graniță, din județul Năsăud și pădurile comunității de averi a fostului regiment de grăniceri româno-bănățean nr. 13, din Caransebeș, se vor administra ca și în prezent, conform statutelor ce au, însă sub controlul și supravegherea Statului în ceea ce privește aplicarea Codului silvic.

Controlul administrativ și silvic al acestor comunități va fi exercitat de câte un comisar al guvernului, numit de către Ministerul Agriculturii și Domeniilor, pe lângă fiecare din ele”.

Pădurile foste grănicerești

„Lege. - Pădurile din fostul regiment II românesc de graniță din județul Năsăud se vor administra ca și până în prezent de Direcțiunea silvică din Bistrița, care funcționează ca Direcțiune silvică a Statului, ale cărei cheltuieli însă plătesc din veniturile acestor păduri.

Pădurile comunității de avere a fostului regiment confiniar româno-bănățean nr. 13

¹ Vezi legea pentru reforma agrară din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș din 1921.

² Vezi Monitorul Oficial nr. 140 din 1 iunie 1924.

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSĂUD

---

din Caransebeș, se vor administra la Direcțiunea silvică de către comitetul ei, după statutul pe care îl au.

Controlul administrativ și silvic al comunității de avere din Caransebeș și al pădurilor Bistrița-Năsăud va fi executat de către un comisar al guvernului, numit pe lângă fiecare din ele, de către Ministerul Agriculturii și Domeniilor, prin Decret regal.

Comisarii guvernului vor controla aplicarea statutului ce au comunitățile arătate, cum și aplicarea codului silvic și executarea amenajamentelor, raportând orice abateri, Casei Pădurilor.

Statutele noi ale celor două comunități de avere, care se vor face în baza acestui regulament, vor fi aprobate după propunerea Ministerului de Agricultură și Domenii, prin Decret regal, iar modificarea lor nu se poate face decât cu aceleași forme”¹.

Deci și prin legile românești, pădurile grănicerești se mențin în vechea situație, Direcția silvică rămânând administratoarea acestor averi. Sunt păstrate de asemenea, legile ungrești din 1890, împreună cu regulamentul de administrație al acestor averi.

Dispoziția nouă cuprinsă în legile românești indică numai că pădurile grănicerești vor fi controlate din punct de vedere administrativ și silvic, de Ministerul de Agricultură și Domenii, printr-un comisar regal.

Statutele Societății Regna

Am văzut că în primăvara anului 1925, Ministerul de Agricultură și Domenii a aprobat exploatarea pădurilor grănicerești în regie, în cadrul Direcțiunii silvice din Bistrița, sub titlul de încercare timp de un an.

În baza raportului Ministerului de Interne și de Comerț nr. 88505 din 19 decembrie 1925 și pe baza jurnalului Consiliului de Miniștri nr. 4152 dat în ședința de la 10 decembrie 1925, s-au sancționat la data de 21 decembrie 1925 cu nr. 3845, statutele societății Regna².

Trebuie să menționăm că și după înființarea acestei întreprinderi, legea ungrească din 1890 și regulamentul de administrare a pădurilor grănicerești rămân în vigoare ca statut al acestor averi.

Nu se schimbă nimic din structura organică de administrare, în afară de faptul că, se înființează noua societate pentru exploatarea pădurilor grănicerești în regie. În consecință, va trebui să ne ocupăm de aci înainte de două instituții.

1. Direcția silvică ca administratoarea averilor grănicerești.

2. Societatea Regna, întreprindere înființată în cadrul legii comercializării, pentru exploatarea în regie a pădurilor grănicerești.

În acest scop, cele 44 comune din fostul regiment II românesc de graniță de la Năsăud, s-au constituit într-o societate în cadrul legii privitoare la comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale Statului, pentru a exploata și desface în regie proprie, produsele forestiere rezultate din pădurile grănicerești.

Numirea acestei societăți era „Societatea pentru exploatarea pădurilor celor 44 comune din fostul regiment II românesc de graniță de la Năsăud” prescurtat „Regna” Societate pentru exploatarea pădurilor grănicerești.

Spre lămurire, anticipăm că Societatea „Regna” a fost desființată în anul 1932, Direcțiunea silvică din Bistrița fiind însărcinată cu lichidarea ei.

Sediul Societății „Regna” a fost în Bistrița. Conform art. 2 din statutele ei, în baza u-

¹ Vezi Monitorul Oficial nr. 86 din 16 aprilie 1925.

² Vezi Monitorul Oficial nr. 3 din ianuarie 1926.

OCTAVIAN LUNGU

nor hotărâri a consiliului de administrație, se puteau înființa sucursale, reprezentanțe sau agenții și în alte localități.

Potrivit art. 2 din statute și prevederile art. 22 din legea comercializării, durata Societății Regna a fost fixată la 50 ani.

Scopul întreprinderii Regna era determinat de art. 3 din statute și anume, exploatarea parchetelor devenite anual scadente, conform amenajamentelor în vigoare și desfacerea produselor forestiere, așa încât să se realizeze maximum de venituri prin gospodărirea aceasta.

Capitalul social: conform art. 4 din statute, era fixat la suma de lei 100.000.000. el a fost deplin vărsat la constituirea societății. Aportul social adus în natură, în patrimoniul societății Regna, de către cele 44 comune grănicerești, era constituit din instalațiuni și fabrici de cherestea și anume:

1. Clădirile uzinelor	lei	7.844.170
2. Imobile aparținătoare fabricilor	lei	18.782.270
3. Instalații imobiliare	lei	16.772.457
4. Linii industriale și c.f.f.	lei	47.744.389
5. Material rulant	lei	6.731.750
6. Diferite obiecte de inventar	lei	2.124.964
	lei	100.000.000

Această avere nu era grevată de nici o sarcină

La constituirea societății Regna, aceste investiții nu valorau suma de lei 100.000.000 și supraevaluarea s-a făcut intenționat pentru ca aportul comunelor să fie egal cu cheia de participare stabilită de către Direcțiunea silvică în anul 1892 și prevăzută în statutele de administrare a averilor grănicerești.

Cele 44 comune grănicerești participau la capitalul social inițial cât și la orice venit sau pierdere care ar fi rezultat din operațiunile societății, precum și la repartizarea dividendelor în proporția sumelor stabilite după cum urmează:

Bichigiu	lei	751.560
Bistrița-Bârgăului		8.400.572
Josenii-Bârgăului		3.331.340
Mijlocenii-Bârgăului		912.826
Mureșenii-Bârgăului		847.937
Prundul-Bârgăului		5.531.976
Rusul-Bârgăului		3.584.687
Susenii-Bârgăului		3.485.714
Tiha-Bârgăului		3.132.073
Budacul-Român		658.373
Feldru		1.425.524
Găureni		216.038
Gledin		422.473
Coșbuc		201.469
Ilva-Mare		10.828.303
Ilva-Mică		1.853.937
Leșu		2.747.498
Măgura-Ilvei		2.527.841
Maieru		4.759.512

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSĂUD

Mititei	1.221.997
Mocod	1.244.963
Monor	1.849.001
Morăreni și Rușii Munți	443.052
Năsăud	645.813
Nepos	2.736.365
Mărișelul	466.953
Parva	712.914
Poienile Zăgrii	339.222
Poiana Ilvei	317.873
Ragla	332.374
Rebra	251.912
Rebrișoara	397.645
Rodna Veche	2.435.218
Rodna Nouă	6.273.100
Romuli	6.841.735
Runcul Salvei	1.207.773
Salva	887.569
Sângeorgiul Român	1.289.160
Sântioana	427.907
Șieuș	308.559
Suplai	386.748
Telciu	12.597.283
Zagra	152.984
Total lei	100.000.000

Capitalul social inițial putea fi sporit până la suma de lei 200.000.000, nici una din comunele grănicerești neavând dreptul să se opună la majorarea capitalului social sau să reclame restituirea sumelor vărsate.

Completarea acestui capital până la suma de lei 200.000.000 – se putea face:

1. Din sumele puse la dispoziție de către comisia de opt din bugetul Direcțiunii Regionale Silvice Bistrița.

2. Din jumătatea dividendului convenit comunelor din beneficiul net anual al Societății Regna.

În conformitate cu art. 50 din statutele Societății Regna, comunele proprietare erau obligate să verse jumătate din dividendul primit în contul vărsămintelor de capital, până la completarea capitalului social în sumă de lei 200.000.000.

Capitalul rulant necesar exploatării în regie se putea procura și prin împrumuturi particulare simple sau privilegiate, garantate printr-un gaj asupra materialelor fasonate sau asupra instalațiilor fabricilor de cherestea.

În cazul când prin contractări de împrumuturi, capitalul social al întreprinderii Regna s-ar fi angajat mai mult decât 1/2 din mărimea lui, consiliul de administrație trebuia să solicite aprobarea Consiliului de Miniștri, ce se obținea în baza unui aviz dat de către Consiliul superior de control și îndrumare. În statutele societății Regna se prevedea că nu se putea întrebuița capitalul întreprinderii pentru alt scop, decât pentru exploatare în regie directă.

Trebuie să remarcăm că societatea Regna în baza art. 6 și 10 din statutele ei, a primit ca aport social, avere imobilă și deci de la început ea a fost lipsită de capitalul circulant abso-

OCTAVIAN LUNGU

lut necesar oricărei întreprinderi economice și în special unei întreprinderi cu caracter forestier, unde capitalul circulant rulează într-o perioadă destul de lungă.

Întregirea capitalului până la suma de lei 200.000.000 menționată mai sus, se făcea din veniturile viitoare rezultate din exploatarea pădurilor grănicerești, încât faptul că societatea Regna și-a început activitatea numai cu o avere imobilizată este de mare importanță și vom vedea ce urmări și influențe a avut această imobilizare mai târziu asupra activității acestei întreprinderi.

La art. 11 din statute se rezervă Societății Regna, dreptul exclusiv de exploatare a parchetelor anuale scadente, conform amenajamentelor în vigoare.

Societatea Regna avea posibilitatea să nu uzeze în întregime de acest drept; în acest caz, Direcția silvică avea dreptul să scoată parchetele scadente și neexploatate sau refuzate de către Societatea Regna, în vânzare prin licitație publică, în baza contabilității publice.

Societatea Regna era obligată, în virtutea art. 11 din statute, să achite din bugetul ei anual, în favoarea bugetului Direcțiunii silvice din Bistrița, prețul de estimare pentru parchetele exploatare.

În art. 12 și 13 din statute se reglementează exercitarea dreptului de control al guvernului, asupra întreprinderii Regna.

În baza art. 5 din legea privitoare la comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale Statului, statul avea dreptul să controleze activitatea întreprinderii Regna prin consiliul superior de control și îndrumare.

Direcțiunea silvică din Bistrița având caracterul unei instituții de Stat, controlul guvernului se putea exercita în temeiul art. 13 din statutele Regnei și de către Direcțiunea Regională Silvică din Bistrița. Astfel controlul guvernului s-a exercitat de fapt prin Direcția silvică, în speță directorul ei, în calitate de comisar de drept al guvernului. Directorul silvic lua parte în această calitate la toate ședințele consiliului de administrație, cu vot consultativ, având dreptul să ceară guvernului prin Ministerul Industriei și Comerțului, suspendarea hotărârilor consiliului de administrație, în cazul când aceste hotărâri ar fi fost contrarii legii comercializării sau statutelor societății ori chiar intereselor superioare ale Statutului.

Tot în art. 13 din statute, se mai prevedea că la orice întâmpinare făcută de către comisarul de drept, guvernul trebuia să se pronunțe în termen de 15 zile libere, luând și avizul Consiliului superior de control și îndrumare.

În cazul că pronunțarea guvernului nu se făcea în acest termen, hotărârea consiliului de administrație devenea executorie.

Administrația Societății Regna

Societatea Regna era administrată de un consiliu de administrație compus din 12 membri. Comisia de opt, cu aprobarea Ministerului de Agricultură și Domenii, numea patru membri în consiliul de administrație, iar restul membrilor în număr de opt, erau aleși de adunarea generală dintre descendenții de grăniceri.

Membrii consiliului de administrație erau numiți, respectiv aleși, pe termen de patru ani.

Directorul Regional Silvic din Bistrița era considerat consilier de drept. Unul dintre membrii numiți de către comisia de opt reprezenta interesele muncii.

Conform art. 14 din statute, toți membri consiliului de administrație de către comisia de opt trebuiau confirmați și prin decret regal, la propunerea Consiliului de Miniștri, în baza unui raport făcut de Ministerul Agriculturii și Domenii, Casei Pădurilor.

Membrii parlamentului, în tot timpul cât dețineau acest mandat, nu puteau fi numiți

---

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSĂUD

în consiliul de administrație.

La art. 14 se prevede și re alegerea membrilor și anume: după primii doi ani de funcționare a întreprinderii Regna, jumătate din membrii aleși urmau să fie înlocuiți prin tragere la sorți, noi aleși păstrând mandatul tot timpul de patru ani.

În art. 11 se fixează atribuțiunile consiliului de administrație, acesta având puterea prescrisă de legea comercializării și de codul comercial.

Consiliul de administrație putea decide în mod definitiv și cu puteri depline, asupra tuturor chestiunilor, afară de cele rezervate prin statute, adunării generale și Consiliului superior de control și îndrumare.

În baza statutelor, consiliul de administrație avea dreptul să decidă asupra următoarelor acte:

- a. Să determine porțiunile de pădure care urmau să fie exploatate și valorificate în regie.
- b. Să stabilească modul de executare a operațiunilor de administrație.
- c. Să hotărască asupra oricărei cumpărări, revânzări, schimb, închiriere, etc.
- d. Să numească și să revoce, la propunerea Directorului general, pe toți funcționarii societății, fixându-le atribuțiunile și salariile.
- e. Să fixeze cheltuielile generale de administrație și buget.
- f. Să autorizeze orice tranzacție, compromis, renunțări, ipoteci, participații, etc.
- g. Să hotărască cu privire la regulamentul de administrație și la modul de desfacere al produselor.

Aceste atribuțiuni erau menționate numai în principiu și nu limitativ, consiliul de administrație putând hotărî și asupra altor acte, cu excepția celor oprite prin statute sau rezervate adunării generale și Consiliului superior de control și îndrumare.

În sensul art. 31 din statute, consiliul de administrație era obligat să întocmească în fiecare an bugetul și să-l înainteze Consiliului superior de control și îndrumare, cu o lună înainte de 1 ianuarie al fiecărui an.

Directorul general al societății era numit de consiliul de administrație și lua parte la ședințele consiliului cu vot consultativ.

Cenzorii erau în număr de cinci, dintre care trei numiți de către comisia de opt, iar restul de doi, de către adunarea generală. Cei trei membri numiți trebuiau confirmați și de Ministerul de Agricultură și Domenii, în baza unui aviz al Consiliului superior de control și îndrumare.

Adunarea generală se compunea din 44 delegați, fiecare comună societară, indiferent de cota ei de participare, în întreprindere, având dreptul la un reprezentant prin care își exercita drepturile ei, delegatul posedând dreptul unui singur vot. Reprezentanții comunelor erau aleși din sânul membrilor consiliilor comunale.

Adunarea generală era regulat constituită și putea decide în mod valabil când erau prezenți delegații, a cel puțin 23 comune, reprezentând cel puțin 1/2 din capital.

Atribuțiunile adunării generale, în conformitate cu art. 43, erau următoarele:

- a. Adunarea generală lua cunoștință de raportul consiliului de administrație și al comitetului de cenzori, verifica conturile, aproba bilanțul, luând deciziuni în privința distribuirii beneficiilor în conformitate cu statutele societății și cu prevederile legii comercializării.
- b. Alegea și revoca pe membrii consiliului de administrație și pe cenzori, în afară de cei numiți de comisia de opt.
- c. Descarcă consiliul de administrație și comitetul de cenzori, de gestiunea lor.
- d. Putea decide asupra participării societății la constituirea de noi întreprinderi.

OCTAVIAN LUNGU

f. Putea hotărî lichidarea societății și în acest caz, lichidatorii trebuiau să fie numiți jumătate din numărul lor, de comisia de opt, iar cealaltă jumătate de adunarea generală.

g. Decidea asupra tuturor modificărilor ce urma să se aducă statutelor.

h. Lua decizii asupra tuturor altor chestiuni pe care consiliul de administrație, cenzorii sau delegații comunelor societare le găseau potrivite ca să fie supuse adunării generale. Aceste chestiuni trebuiau însă trecute în ordinea de zi.

Deciziunile prevăzute la aliniatul a, b, c, d, e, f și g, nu erau valabile și nu putea avea titlu executoriu decât după aprobarea Consiliului de Miniștri, care se obținea în baza raportului comisiei de opt, a Ministerului de Agricultură, Casa Pădurilor, în urma unui aviz prealabil dat de Consiliul superior de control și îndrumare.

Hotărârile adunării generale se luau cu majoritate absolută de voturi, care erau obligatorii pentru toate comunele societare.

În caz de paritate, votul președintelui decidea.

În caz de lichidare a Societății, se cerea ca numărul voturilor să fie reprezentate cel puțin 30 comune.

La adunarea generală, fiecare comună avea drept la un singur vot, indiferent de mărimea sau proporția capitalului social.

Comuna societară era reprezentată printr-un delegat ales din consiliul comunal.

BILANȚUL

Anul comercial începea la 1 ianuarie și se sfârșea la 31 decembrie al fiecărui an.

La sfârșitul fiecărui an comercial, consiliul de administrație avea îndatorirea să întocmească un inventar de activul și pasivul Societății, să încheie conturile și să stabilească bilanțul după normele stabilite de Consiliul superior de control și îndrumare.

Potrivit statutelor societății, bilanțul trebuia depus Consiliul superior de control și îndrumare, cu cel puțin o lună înaintea ținerii adunării generale.

La art. 50 din statute se menționează formarea venitului net. Acesta rezulta din surplusul veniturilor asupra cheltuielilor, a impozitelor, a amortimentelor, cheltuielilor de întreținere, anuități, cheltuieli de exploatare, pierderi, prețul de estimatie a masivelor exploatare, a rezervelor și contribuțiilor, la fondul de pensii, pentru funcționari și lucrători.

Beneficiul net conform art. 50 din statute se distribuia în modul următor:

1. 15% se distribuia, în baza hotărârii consiliului de administrație, sub formă de tantieme și premii, Direcțiunii, funcționarilor și muncitorilor, sub formă de participare la beneficiile întreprinderii. Împărțirea se făcea proporțional cu leafa și vechimea fiecăruia în întreprindere.

Din suma cuvenită funcționarilor și muncitorilor, 5% se reținea pentru fondul de pensie.

2. 1% Consiliului superior de control și îndrumare, pentru susținerea cheltuielilor de organizare și funcționare și pentru înființarea unui oficiu de studii, cercetări și îndrumări științifice sau a unei școli pentru pregătirea tehnică și profesională a muncitorimii¹.

Acest fond se trecea în bugetul Societății pentru anul viitor, ținându-se la dispoziția Consiliului superior de control și îndrumare.

3. 1% la dispoziția Ministerului Instrucțiunii Publice, pentru constituirea unui fond destinat înființării și întreținerii de căminuri, cantine studentești și laboratoare pe lângă uni-

¹ Vezi Monitorul Oficial nr. 121 din 7 iunie 1924, pag. 6219.

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSĂUD

---

versități.

Din ceea ce rămânea se distribuia:

8% consiliului de administrație

3% Cenzorilor

10% fondului cultural

3% fondului filantropic

5% fondului central școlar din Năsăudului

10% fondului de rezerve

2% comitetului de direcție

59% dividend comunelor, în proporția capitalului de la art. 7 menționat în statute.

Până la întregirea capitalului la suma de lei 200.000.000 - jumătate din dividendul de 59% convenit comunelor se reține și se varsă pentru întregirea capitalului.

Scopul și destinația fondurilor

1. Fondul de rezervă servea pentru acoperirea eventualelor pagube.

2. Fondul cultural se întrebuița pentru opere culturale și de educație socială:

a. Pentru achiziționarea de cărți și rechizite școlare pentru elevii școalelor primare din cele 44 comune grănicerești.

b. Pentru înființarea de biblioteci publice în mod succesiv, în fiecare comună grănicerească, înzestrare cu cărți și abonamente la ziare și reviste.

c. Pentru acordarea de burse, pentru studii și îmbrăcăminte studenților și elevilor săraci și merituoși, descendenți ai foștilor grăniceri.

d. Pentru imprimarea de lucrări cu interes cooperativ și forestier.

e. Pentru ajutorarea cercurilor culturale și sprijinirea conferințelor cu subiecte cooperatiste, forestiere.

Fondul filantropic se folosea potrivit deciziei adunării generale, pentru ajutorarea locuitorilor din cele 44 comune grănicerești, loviți de nenorociri și alte necazuri, pentru asistență și sănătatea publică locală și pentru ajutorarea bolnavilor din spitale și infirmerii.

La art. 59 din statute se prevăd și dispozițiunile cu privire la averea Societății Regna, în caz de dizolvare.

În caz de dizolvare a Societății Regna, întreaga avere imobilă constând din imobile și instalațiuni de orice fel, trecea de drept în proprietatea celor 44 comune, însă sub administrația comisiei de opt de pe lângă Direcțiunea Regională silvică din Bistrița.

Averea în numerar, care va fi rezultat din bilanțul de lichidare ca activ, urma să se depună la Casa de Depuneri și Consemnațiuni, pe numele celor 44 comune grănicerești de la Năsăud, ca avere indivizibilă, dobânzile obținute urmând să se împartă anual între comune, proporțional cu dreptul fiecăruia.

Fondul de rezervă urma să se verse în întregime, fondului școlar central din Năsăud, care îl putea folosi potrivit actelor sale de fundațiune, statutelor și regulamentelor.

Fondul cultural urma să se verse de asemenea fondului central din Năsăud, cu obligația să-l întrebuițeze pentru scopuri culturale, în conformitate cu art. 51 din statutele Regnei.

În dispozițiunile generale din statute, la art. 61, se prevedea că în cazurile unde statutele Societății Regna nu dispun, se vor aplica în primul rând dispozițiunile cuprinse în Legea pentru comercializarea bunurilor Statului, iar în al doilea rând, dispozițiunile Codului de comerț.

(va urma)

TRADIȚII

Păstoritul în Munții Rodnei¹

DR. EMIL PRECUP²

X. Produsele oii

a) Laptele

Oile se mulg de 3 ori pe zi: dimineața, când se face ziuă, la ora 9 înainte de masă și la 4 după masă. După ninsoarea de după masă, oile sunt duse din nou la pășune până când se înnoptează. Aceasta se numește *porneala oilor*.

Din lapte pregătește baciul: caș, urdă, unt, zăr.

Cașul se pregătește în modul următor:

Mai întâi se pune în budacă laptele nefiert și strecurat, apoi se pune în el chiag în cantitate corespunzătoare cu cantitatea laptelui și cu *tărimea* aceluia (când e „tare” chiagul se pune puțin). Budaca se acopere cu un *fedeu* mare de lemn, aproape de foc, ca să nu se răcească laptele. După ce *s-a prins* (închegat) laptele, *se rupe* cu lingura cea mare de lemn. Prin această crăpătură se adună deasupra un lichid verziu care se numește *străgeată*. Aceasta se ia cu lingura și se toarnă în chiagorniță, pentru a se folosi din nou la închegatul laptelui. Străgeata este *iuțimea chiagului*, chiagul cel tare, care se ia din budacă, ca să nu se întărească cașul, să se facă prea aspru, ci să rămână moale și să se întindă brânza. După ce s-a luat străgeata și a rămas numai laptele închegat, acesta se bate bine cu *jântălăul* până se subție ca laptele, apoi bagă baciul mâna în el și îl mestecă până se *adună laolaltă* laptele închegat. Din acest lapte închegat și adunat se ia *zărul*³ cu lingura, apoi se sfarmă mărunț cu mâinile și se apasă cu mâna către fundul budăcii ca să iasă din el *jântuitul*. Astfel stors și adunat laolaltă, se pune în *strecură* ca să se uște și să iasă din el tot jântuitul ce a mai rămas. Cașul pus în strecură se străpunge cu un *sulhac* de lemn ca să se scurgă mai bine umezeala ce a mai rămas în caș. După ce s-a scurs bine umezeala din el, se pune pe comarnic ca să se întărească coaja pe deasupra. Aici stă câteva zile, când vine mertucul căruia-i vine rândul, și-l duce.

Urda se face din zărul cel dulce rămas de la caș, care se pune în căldare să fiarbă. Când e fierbinte se pune în el, potrivit cantității zărului, câteva cupe de lapte dulce ca să se facă urdă bună. Zărul se mestecă în continuu, ca să nu se afume fundul căldării, și să nu se ege *scrum* de fundul căldării, până ce se fac *boți* prin zăr. Boții ies pe deasupra de unde se iau cu lingura și se pun în strecurătoare (în sacul de urdă) ca să se scurgă zărul din ei. Urda după ce e bine adunată și stoarsă de zăr se așează pe *pătul* (comarnic). Zărul rămas în căldare se

¹ Studiul de față este rezultatul cercetărilor mele făcute personal în vara anilor 1910 și 1915 în munții comunei Rebrîșoara și în satele Rodna, Ilva-mare și Rebra, unde m-am deplasat în toamna anului 1915. Mi-au făcut bune servicii foștii elevi de la liceul din Năsăud, care în vacanța de Crăciun au primit de la mine câte un chestionar cu întrebări, la care răspunzând mi-au ajutat să îmbrățișez întreg ținutul Rodnei și mi-au făcut posibilă controlarea materialului adunat de mine, pentru care le mulțumesc.

² Dr. Emil Precup, *Păstoritul în Munții Rodnei*, Cluj, 1926, pp. 18-24.

³ Zărul stors din laptele închegat se numește *zăr dulce*.

DR. EMIL PRECUP

numește *zăr urdit*, care se pune în budulău și se dă câinilor sau se păstrează pentru gazde „întrecământul”. În budulău stând se acrește și se numește *zăr acru* și se folosește la înăcrirea mâncărilor.

Urda nestoarsă cu zărul laolaltă se numește *jintița de urdă*.

Un drob (bucată) de urdă de 3-4 căldări se numește *bulz de urdă*.

Jântuitul este grăsimea care se scurge din cașul curățit de zăr. Se pune în budulău, unde stă 3-4 zile până se acrește, apoi se bate cu jântălaul și se alege *untul*. Ceea ce rămâne pe urma untului ales se numește *zară*, cu care se acresc mâncările.

După alesul oilor (după ce scapă de *brânzit*) proprietarii se răscolesc cu oile și fiecare caută să-și îngrijască boteiul său la hotar unde după cules pășunea e liberă. În timpul aceasta oile nu se mulg decât de 2 ori sau o dată, după cum dau de bine laptele. Din laptele de toamnă se face *lapte acru*, în modul următor: se ia fundul deasupra de la budulău. În fundul budulăului se așează puțina *năcreală* de lapte *stăcut* ori smântână; peste aceasta se toarnă încet cu o ulcică mai mică laptele fierbinte îndată după luarea de la foc. Budulăul cu laptele se păstrează la căldură potrivită ca să nu se facă zăros, și în 2 zile laptele e prins și tare și frumos de-l poți tăia cu cuțitul. Gustul laptelui la început este ca al iaurtului. Dacă stă multă vreme în bărbântă (5-10 luni) se acrește până la 90 de grade, încât abia se poate mânca. Laptele făcut se păstrează la răceală și la loc uscat și se mănâncă de toamna până primăvara pe la paști, când vine noul lapte la rând.

La facerea laptelui acru toamna se asociază în unele comune câte două boteie, făcând învoială ca după fiecare cupă de lapte proprietarii să capete câte un *tar* (2 bărbânțe) de lapte acru.

Din caș se face *brânză*. Cașul dus acasă, proprietarii îl sfarmă (frământă) bine, îl sară și îl bat în berbințe¹, care stă acolo fără să se strice până la altă brânză.

Cașul *întrecător* îl vând.

Urda încă o frământă bine și o sară și o mănâncă înaintea cașului, după ce dă în iarnă, când e foarte bună. Unii o frământă mestecat cu cașul mai slab.

Untul se întrebunțează la pregătirea mâncărilor în loc de unsoare și la facerea *copturilor* (prăjiturilor). Se pregătește din jântuit și din spuma ce o adună toamna de pe laptele din care fac lapte acru.

Unele gazde duc acasă *zărul urdit* și *zara* și le întrebunțează la acrit mâncări sau le beau în loc de apă, fiind foarte sănătoase la stomac.

Jintița este mâncarea obișnuită a păcurarilor și a oaspeților care cercetează stâna.

b) Lâna

O dată pe an, primăvara, cam pe la Sângeorz, oile se tund. În alte locuri tunderea se face pe la Târgul Cucului (Mai), pe la „Armingeni”.

Când sunt oile *împăiate*, adică când lâna oilor a început să îngălbinească pe la rădăcină, e semn că e coaptă, că a sosit timpul pentru tuns. Dacă la acest timp oaia nu se tunde, lâna începe să-i cadă de la sine, rupându-se chiar de la rădăcină, din locul îngălbenit. Oile iernate rău nu *împăiază*, decât foarte rar.

Prinzând în mână lâna oii observăm că ea este unsuroasă și lipicioasă. Această unsoare lipicioasă se numește *ursuc*. Ursucul se simte mai mult în apropierea pulpei (ugerului), unde asudă oaia mai mult și se observă pe botul mielului când sugă. Spălând mâna unsă cu ursuc, spălându-le, se fac cu mult mai frumoase decât cu altă *mânjală*.

¹ Berbințele sunt ca și budulăuăle, numai sunt mai mici.

PĂSTORITUL ÎN MUNȚII RODNEI

Lâna tunsă de la un miel de 3-5 luni se numește *miț* sau *miță*. Se întrebuițează în pănură ca băătură, iar cea de oaie e mai lungă și se întrebuițează cu *urzeală*.

Canură se numește lâna de oaie mai scurtă, care asemenea se întrebuițează ca băătură. Lâna de cârlane și mioare se numește *notiină*.

Firele mai lungi din lâna se numesc *păr* (de urzit); ce rămâne mai scurt se numește canură.

Cam cu două săptămâni înainte de a se tunde de tot, oaia se *suvintrează* (se suvrintă)¹, adică se tunde numai pe foale, pe piept, pe picioare și coadă. Lâna tunsă de pe foale se numește *suvintretură*. Aceasta se face ca voile să fie scutite baremi în parte de diferiții păduchi de oi (*căpușa* plur. *căpuși*: rotunde, late, roșietice; *botișul* = mai mare, bulbucat și vârtos; *cârceiul* = mic de tot, uscat și vârtos) și ca aceștia să nu se oprească să le muște de pulpă, dat fiind că acestea nu se simt bine decât unde e lâna stufoasă. Apoi tunderea aceasta are și un scop practic, ca adică oile să nu se răcească.

Când temperatura s-a moderat oaia se tunde de tot.

Unii tund oile și toamna, de obicei numai sub coadă și pe picioarele dindărăpt și lâna aceea se numește *tușină*. Tunderea se numește: *a tușina oile* (tușinează oile).

Părul caprei nu se tunde decât atunci când voiești să faci ațe de opinci.

Lâna tunsă se spală, se piaptănă, se duce la *scărmănătoare*, apoi se *toarce*, se *urzește* și se *țese*. Pieptănarea o făceau mai de mult cu *hrebini* (hrebănu lâna), acum, de când sunt mașini de scărmănat, nu se mai piaptănă lâna acasă, ci la mașină. Pănura țesută o duc la *piuă* și o presează (*o învălesc*). Scoasă din piuă (de la *învălitare*) pănura-i gata și se poate întrebuița. *Țolurile* (covoarele) se trec prin *vâltoare*, unde se *pospăiază* părul pe ele, de se fac groase, moi și bune de învălit.

Din pănură se fac haine de iarnă: cioareci, sumane, rechele, chităre (chitele), colțuni (călțuni), obiele, mănuși, țoluri, dăsași, zadii sau pânzături, trăisti (traiste), etc.

Pielea oilor se vinde pentru a se lucra. Din pielea lucrată se fac pieptare, ierhă (fără păr), cușme, pungi, baiere (sg. baier), cojoace, blănuri pe căruțe, etc.

XI. Venituri și cheltuieli de la oi

Suținerea unei oi este împreună cu următoarele cheltuieli:

Plata baciului și a păstorilor, câte 40-50 bani de fiecare oaie taxă de hotar; un leu taxa de imaș anual. În total se cheltuiește cam 5-7 lei² cu o oaie pe an.

O oaie aduce următorul venit pe an: lâna = 1-3 lei (*mițul* se vinde cu 50-90 bani); mielul: 5-7 lei; brânza: 7-8 lei. Dacă se *belește* (se taie) oaia, pielea se vinde cu 60-90 bani. Venitul de la o oaie este 10-15 lei anual. Deci venitul curat de la o oaie este 6-10 lei anual.

XII. Semne la oi

Ca să-și cunoască oile, proprietarii le înseamnă cu diferite semne. Semnele se fac la o ureche sau la două și se numesc (cf. fig.):

1. *Furcuță*; 2. *Tăietură*; 3. *Două găuri*; 4. *O gaură*; 5. *Pișcătură*; 6. *Crepătură* (acest semn se numește și *împănătură* și *sfârticătură*); 7. *Furculiță* și *pană împreună*; 8. *Dăltuitură*; 9. *Teșitură* (răzată drept); 10. *Țâncușă* (în formă de unghi); 11. *Suietură* (tăietură de jos în sus).

¹ Din lat. *sub* și *venter* [*subventrare*, ca *subiliare* > arom. megl. suiledz. S. P.]

² Prețurile din 1915.

DR. EMIL PRECUP

Semnele acestea pot fi și la baza urechii. Se fac cu foarfeca (*foarfecele*), cu *potricale*, ori cu clește anume de însemnat.

Se mai dau semne oilor și cu fierul înroșit în foc: pe nas, pe bot, în dreapta sau în stânga, se scurtează coada, etc. fiecare proprietar poate avea *fierul* său.

XIII. Nume de oi

Oile se numesc:

a) după etate:

- *miel*, *mieluță* sau *miea*: 3-4 săptămâni după fătare;

- *cârlan*, *cârlană*: până la vârsta de un an;

- *mior*, *mioară*: de la un an până la doi. De aici în sus oaia se numește: oaie de 2, de 3, de 4, de 5, etc. *miei* (de câte ori a fătat).

Berbecele de 2 ani se numește *terț* sau *înterț*.

Berbecele de la 3 ani în sus se numește *buhaiu*. De aici încolo berbec de 4, 5, 6, 7, 8, 9, etc. ani. Berbec se numește în general masculul, fără nici o altă considerare.

Berbecele de prăsilă se numește *arete*.

În unele locuri oaia de 3 ani se numește *strămioară*.

b) După semne externe:

Armeancă: neagră deschis;

Belciugată: cu coarnele cârligate așa de tare încât i se bagă în ochi;

Biță: șută albă;

Bâlă: albă curat;

Breză: neagră și pe cap cu alb;

Bucălaie: neagră la cap, încolo albă;

Baloșă: nici roșie, nici galbenă;

Cărbună: neagră la bot;

Cerb: cu coarne lungi, drepte;

Ciulă: cu urechi foarte mici;

Cioambă: cu coarnele în ochi;

Cioancă: cu un corn rupt,

Cornută: cu coarne mari;

Hrișcă: cu pistrui dese pe obraz;

Hodișă: cu coarnele mari și date pe spate;

Năsută: cu pată albă pe nas, încolo neagră;

Oacheșă: neagră în jurul ochilor;

Oacără: oacheșă dar nu de-ajuns,

Pistruie: cu pui vineți-negri pe obraz,

Rândunică: albă pe sub foale, încolo neagră,

Săniușă: cu coarnele date îndărăpt după urechi;

Seica: cu coarne ca boii;

Șută: fără coarne;

Tărcată: pestriță;

Țigancă: neagră de tot;

Varoșă: roșietică pe la ochi și obraz,

Victorie: jumătate roșie, jumătate neagră.

PĂSTORITUL ÎN MUNȚII RODNEI

XIV. Nume de capre

a) după etate:

Ied, iadă: după fătare 3-4 săptămâni;

Vătuie: iadă de la un an până la doi;

Capră: de la 2 ani în sus;

Țap: se numește în general masculul, fără nici o altă considerare;

Terț: țap de 2-3 ani;

Buhaiu: țap de la 3 ani în sus.

b) După semne:

Aramă: roșie;

Barză: albă cu trăsuri negre pe la ochi sau jumătate albă, jumătate neagră,

Bălășică: albă;

Brândușă: albă și pe la grumaz puțin vânătă;

Bumbă: cu bumbi (cercei) la grumazi ori la urechi;

Brașovancă: vânătă, încinsă peste pânțele cu o vârstă albă;

Bălțată: neagră la șale și de la spete înainte către cap;

Ciridoană: neagră și pe obraz roșie;

Căprioară: roșie ca caprele sălbatice;

Cruciță: neagră, iar pe nas albă;

Ceușă: roșie la urechi și la cap, încolo neagră,

Cuc: vânătă;

Floare: albă frumoasă,

Geușă: albă la cap, cu pei negri pe obraz;

Hulpe: galbină;

Lebedă: albă;

Mâțâțacă: favorită păstorilor;

Măriucă: cea mai frumoasă;

Năframă: albă sau neagră numai pe cap;

Peniță: albă cu capul negru;

Porumbă: sură;

Rugină: negru cu roșu;

Ruscă: roșie;

Săgeată: sprintenă,

Solomâzdră: peștiță;

Țarcă: neagră cu alb;

Tisă: roșie;

Ursoaie: neagră.

(va urma)

MĂRTURII DIN COMUNISM

Împuternicitul de culte - între conformism și asigurarea libertății religioase

Adrian Nicolae PETCU¹

Până în 1989 instituția împuternicitului de culte reprezenta o amenințare pentru majoritatea deservenților de culte din România. Împuternicitul de culte, sau inspectorul teritorial cum apare în documentele de după 1970, era cel care, în calitate de reprezentant al puterii de partid și de stat, avea ca principală atribuțiune interzicerea fenomenului religios în spațiul public și chiar limitarea în perimetrul prevăzut de legea cultelor din 1948. Această funcțiune fusese preluată după modelul sovietic, apoi consolidată în spațiul românesc prin statutul pe care îl avea pe lângă autoritățile locale și prin atribuțiile multiple de care uza. Deși încă din 1948 la nivelul conducerii de partid și de stat se ceruse ca în teritoriu să fie trimiși astfel de împuterniciți, care să aplice principiul „supravegherii și controlului” asupra activităților cultice, această funcție s-a instituit mai târziu. În studiul de față ne propunem să reconstituim geneza, organizarea și funcționarea instituției împuternicitului de culte în regimul comunist din România.

Conform Decretului nr. 178 din 4 august 1948, Ministerul Cultelor dispunea de instrumente de control prin serviciile de inspecție subordonate celor trei direcții principale: pentru „cultul ortodox”, „celelalte culte” și „învățământ religios” (art. 11- 14)². Conducerile primelor două direcții au fost numite la 8 septembrie 1948, la cultul ortodox fiind delegat diaconul Titus Țifu, fost slujitor la paraclisul Episcopiei Clujului, și Virgil Frangu la Direcția a II-a „celelalte culte”. Dintre inspectorii acestor direcții, care vor fi implicați în campania anticonfesională inițiată de regim în 1949, nominalizăm pe: inspectorii generali Nicolae Grosu și Alexandru Săvulescu, subinspectorul general Hristea Fârșerotu și inspectorul Ioan Struc, pentru cultul ortodox, apoi inspectorul general Gheorghe Bârsănescu și subinspectorul general Aristide Filip, pentru Direcția a II-a³. Cu toate acestea, chiar textul legii anunța un provizorat, aplicarea ei făcându-se în scopul rezolvării unor probleme de moment ale cultelor cărora li se revizua întreg calapodul legislativ în noua configurație politică. De altfel, în urma reacțiilor negative, chiar recalcitrante, față de aplicarea noii legi a învățământului, prin care religia era scoasă din școli, în ședința Secretariatului CC al PMR din 25 noiembrie 1948, Gheorghiu-Dej propunea „formarea pe linie de partid, la Ministerul Cultelor, a unui organ care să se ocupe zi de zi de manifestările din sânul clerului și să aibă permanent legătură cu Secretariatul; în fiecare județ să fie cineva care să știe ce se întâmplă în biserici și să poată

¹ Articolul de față face parte dintr-un studiu mai amplu publicat în „Caietele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS), București, Anul VI, 2013, nr. 1-2 (11-12), pp. 7-82, ocazie cu care-i aducem sincere mulțumiri pentru acordul dat pentru publicare în paginile revistei noastre.

² „Monitorul oficial”, partea IA, nr. 178, 4 august 1948, pp. 6396-6397.

³ *Ibidem*, partea IB, nr. 208, 8 septembrie 1948, pp. 7414-7415. Titus Țifu, n. 1921, absolvent al Academiei teologice din Cluj, membru al Frontului Plugarilor, apoi PMR (ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 6910, vol. 1, ff. 368, 401; *Ibidem*, vol. 2, f. 167).

ADRIAN NICOLAE PETCU

informa partidul”. Pentru această problemă a fost însărcinat Alexandru Moghioroș¹, care trebuia să facă „propuneri de oameni pentru colectivul ce urmează să se formeze la Ministerul Cultelor”². Dar instituția inspectorului de culte în teritoriu era una înființată după modelul sovietic, după cum anunța încă din 1945 o publicație bisericească. Într-un articol de presă publicat după vizita efectuată în URSS cu prilejul înscăunării noului patriarh al Bisericii Ruse în 1945, episcopul Iosif al Argeșului arăta că, în fiecare reședință eparhială din URSS este un reprezentant al statului, la care, „în caz de nevoie, episcopul apelează pentru sprijinul autorității laice, sprijin ce se oferă în cadrul legilor”³.

Așadar, încă din decembrie 1948 au început schimbările. La recomandarea Securității, clericii care încă mai funcționau în minister au fost „comprimați”, în locul lor numindu-se „elemente muncitorești provenite din PCR”, precum Ioan Dobocan la conducerea Direcției Personal⁴. Apoi, structura ministerului s-a schimbat, astfel încât funcționarea sa să permită exercitarea unui control mai riguros asupra cultelor. Modificarea s-a produs prin adoptarea Decretului nr. 37 din 4 februarie 1949, astfel încât activitatea instituției pe resortul de culte urma să se desfășoare prin direcțiile: Evidenței și coordonării și cea a Cadrelor⁵. La nivelul personalului s-au creat mai multe posturi de inspectori generali și subinspectori. După această modificare, în teritoriu au fost trimiși inspectorii din Ministerul Cultelor care aveau atribuții pentru anumite confesiuni și pe un timp limitat. De pildă, în februarie 1949, inspectorul Hristea Fârșerotu, „însoțit de un funcționar, a mers în fiecare comună din județul Muscel și s-a interesat despre fiecare preot, luând informațiile convenite de la organele comunale și de partid locale”. În aceeași notă a Securității se mai arăta că misiunea lui Fârșerotu produsese rumoare în rândul preoților: „Clerul manifestă o vădită îngrijorare din cauza acestei noi măsuri”⁶. Potrivit unei alte note a Securității aflăm că, „în ziua de 23 martie a.c., au plecat de la Ministerul Cultelor un număr de peste 20 de funcționari superiori care au primit misiune de la dl. ministru Stanciu Stoian de a merge în toate regiunile țării și a întocmi o situație detaliată asupra cultului catolic, baptist, adventist, creștin după evanghelie și a tuturor sectelor, în general. Cei trimiși vor lua legătura cu preoții parohi, predicatorii caselor de rugăciuni, cu care vor discuta și în același timp își vor completa anumite chestionare primite de la Minister”⁷. [...].

Măsura trimerii inspectorilor în teritoriu era luată de Ministerul Cultelor în contextul aplicării legislației privind cultele religioase din România adoptată în 1948, în urma aprobării noului statut de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române (februarie 1949) de către Marea Adunare Națională și a numirii de către guvern, în aprilie 1949, a noilor autorități locale, sub forma Consiliilor Provizorii. Altfel spus, inspectorii de culte trimiși în teritoriu trebuiau să identifice candidații pentru posturile de protopopi și de membri ai comitetelor parohiale ortodoxe acceptați sau chiar propuși de către organele locale de partid și de stat. Așa se explică de ce aceștia, într-o primă etapă, vor avea sediile în orașele în care se aflau centrele eparhiale ortodoxe, conform modelului sovietic.

Activitatea acestor delegați ai Ministerului Cultelor a continuat în vederea aplicării

¹ Era membru al Secretariatului CC al PMR și al Prezidiului MAN (cf. *Membrii CC al PCR, 1945- 1989. Dicționar*, coord. Florica Dobre, Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 402).

² *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al CC al PMR*, vol. 1 (1948), București, 2002, p. 386.

³ Iosif al Argeșului, *Ce-am văzut în Biserica ortodoxă din Rusia sovietică*, în „Legea românească”, an XXV, 1 martie 1945, Oradea, pp. 31-32.

⁴ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 6910, vol. 1, ff. 351, 353.

⁵ „Monitorul oficial”, partea IA, nr. 30, 5 februarie 1949, pp. 1063-1064.

⁶ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 6910, vol. 1, f. 370.

⁷ *Ibidem*, ff. 391, 396.

Împuternicitul de culte – între conformism și asigurarea libertății religioase

unor legi cu caracter represiv la adresa cultelor. [...].

Primii inspectori județeni ai Ministerului Cultelor au fost numiți în octombrie-noiembrie 1949 în reședințe de județ în care se aflau centrele eparhiale ortodoxe. Aceștia erau fie acceptați, fie dezavuați de către reprezentanții locali ai cultelor. Însă, măsura Ministerului Cultelor a determinat Direcția Generală a Securității Poporului ca, încă din data de 17 octombrie 1949, să trimită ordinul către unitățile județene de luare în „supraveghere informativă strict discretă a activității acestora”, cu caracter „permanent”¹.

În acest sens, la 28 octombrie 1949 Serviciul Culte din DGSP era informat că noul inspector pentru Cluj, Titus Țifu, era preferat de către episcopul Nicolae Colan „în locul unui străin”, pe când preoții reveniți nu vedeau „cu ochi buni, zicând că prin acesta se întărește clica lui Colan”². Mai mult de atât, Țifu era vizat de ministrul Stanciu Stoian pentru numirea pe postul de inspector pe Ardeal. Însă, cei din Securitate îl suspectau că îl informează pe patriarhul Iustinian de „toate măsurile de ordin statal pe care Ministerul le ia”³. Din astfel de motive, Țifu a fost înlocuit din postul de inspector pentru Cluj cu Eugen Giurgiu⁴. [...].

Acumularea unui an de experiență a convins Ministerul Cultelor să treacă spre sfârșitul anului 1950 la numirea unor inspectori teritoriali de culte în fiecare județ, cu sprijinul nemijlocit al Securității. Aceștia erau subordonați la rândul lor împuterniciților regionali, după cum urmează: Ioan Bărbulescu, împuternicit regional pentru București, Zestran Ioan la București⁵, Răducan Ioan la Argeș, Malianudis Demostene la Teleorman, Bodeanu Gheorghe la Ialomița, Matei Ilie la Prahova, Condruț Nicolae la Buzău, Olteanu Dumitru la Putna, Bârhală Ștefan la Galați, Nicolau Teodor la Constanța; Grivei Constantin inspector regional pentru Craiova, Stoicescu Gheorghe la Dolj, Boboșca Florin la Gorj, Onea Gheorghe la Vâlcea; Lefter Gheorghe împuternicit regional pentru Iași, Avasiloaiei Teodor la Iași, Andronic Dumitru la Botoșani, Cernucan Victor la Suceava, Savin Ioan la Bacău, Hatea Anton la Bârlad; Gomboș Petre împuternicit regional pentru Timișoara, Popescu Sever la Timișoara, Novac Nicolae la Severin, Madincea Paul la Arad, Josan Ioan la Hunedoara; Găină Gheorghe, împuternicit regional pe Sibiu, Sârbu Ioan la Sibiu, Brezeanu Vasile la Mureș, Nistor Traian la Orașul Stalin, Giurgiu Eugen la Cluj, Pop Gheorghe la Rodna, Laza Petru la Bihor și Țăranu Ioan la Baia Mare⁶.

Dacă inițial fuseseră numiți inspectori numai în orașele în care se aflau centre eparhiale ortodoxe, acum observăm că erau numiți pentru toate județele țării și subordonați împuterniciților regionali, care își aveau sediile în centrele mitropolitane ortodoxe. După numirea primilor inspectori în teritoriu, Ministerul Cultelor a trecut la o altă etapă, anume aceea a întocmirii unor evidențe cât mai complete privind viața religioasă. Astfel, în mai 1950, inspectorii teritoriali au cerut protoiereilor pentru ca în mai puțin de o lună să completeze trei tipuri de chestionare în care erau vizate date privind: 1. preoții și cântăreții cu datele personale, apartenența politică înainte și după 23 august 1944 a tuturor protoieriilor (de județ și de plase), cei pensionați, cu studii, dacă au copii, originea socială, situația materială, „alte date biografice de interes”; 2. tabel cu situația parohială privind: numărul credincioșilor, cu starea civilă, apartenența politică, nivelul intelectual, starea bisericii și a casei parohiale; 3. despre așezămintele monahale cu: numărul viețuitorilor cu sau fără statut monahal, nivel in-

¹ *Ibidem*, dosar nr. 74, vol. 4, f. 192.

² *Ibidem*, dosar nr. 6910, vol. 2, f. 26.

³ *Ibidem*, ff. 168, 173.

⁴ *Ibidem*, f. 178.

⁵ Acesta fusese șef al cadrelor din Ministerul Cultelor (ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 6910, vol. 2, ff. 161, 168, 236).

⁶ *Ibidem*, f. 282.

ADRIAN NICOLAE PETCU

telectual, salariați sau nu, data intrării în monahism, dacă sunt transferați sau nu, vârsta, personalul venit după 1949, dacă există sau nu atelier meșteșugăresc, starea locașului și a anexelor; 4. tabel cu situația neoproteștanților, care trebuia să conțină date privind lăcașul de rugăciune, data întemeierii comunității, date personale, politice și sociale despre deservent, calitatea intelectuală a acestuia și a membrilor comunității, numărul credincioșilor, cu originea socială și vârsta lor, cauzele apariției fenomenului neoproteștant într-o localitate, metode și mijloace ale colportării literaturii specifice, date privind catehizarea și cum este văzută comunitatea de ceilalți din localitate¹. Toate aceste chestionare urmau a fi centralizate, astfel încât prin date statistice să se reflecte situația religioasă dintr-o unitate administrativă, la care se adăugau informații privind liste cu preoții care activează în organizațiile politice și culturale, la cursurile de alfabetizare, care colaborează cu autoritățile, intrați în întovărășirile agricole, „preoți răi din punct de vedere politic”, „preoți răi din punct de vedere bisericesc”, cei opriți de la salarizare de către Ministerul Cultelor, arestați, care fac catehizare copiilor, exemple de „atitudini stângiste” ale reprezentanților statului în raporturile cu deservenții de culte².

Evident că astfel de evidențe nu s-au putut întocmi imediat, cum de altfel chiar unii protopopi arătau că le este imposibil să răspundă la această cerere a Ministerului Cultelor. De altfel, în cea mai mare parte acesta va rămâne tiparul privind întocmirea evidențelor pe care împuternicitul de culte trebuia să le aibă în permanență în activitatea sa de supraveghere și control din jurisdicția sa. Interesant este faptul că în privința cultelor neoproteștante, cei de la Culte solicitau date tot preoților ortodocși, situație care poate fi explicată prin faptul că această practică a autorităților statului era încă din perioada antebelică și deoarece confesiunile neoproteștante încă nu fuseseră recunoscute de regimul comunist³. [...].

Treptat, instituirea funcției de inspector teritorial de către Ministerul Cultelor a căpătat o dimensiune represivă tot mai mare, deoarece presupunea exercitarea unui control asupra fenomenului cultic în tandem cu organele locale de partid și de stat. De altfel, suntem de părere că, aceste atitudini ale funcționarilor de culte inițiate în 1949 și continuate în anul următor făceau parte dintr-un amplu plan al partidului de provocare a reprezentanților religioși care să conducă la o limitare tot mai strictă a influenței religioase în societate în contextul începerii campaniei de colectivizare și de numire a noilor autorități locale comuniste⁴. Acest lanț al provocărilor venite dinspre funcționarii de la culte se pare că era inițiat în Ministerul Cultelor de Ioan Dobocan, un zelos activist de partid, care ocupa postul de director de personal. Deși fusese denunțat în toamna lui 1950 de către patriarhul Iustinian în câteva audiențe la Gheorghiu-Dej⁵, Dobocan își continua activitatea în aceeași măsură, fapt ce denotă implicarea la nivel înalt în aceste provocări ale autorităților locale de stat și de partid. [...].

Apoi, după reorganizarea administrativ-teritorială din 1950⁶, Ministerul Cultelor a

¹ *Ibidem*, ff. 266-273.

² *Ibidem*, f. 274.

³ Recunoașterea cultelor neoproteștante se va face prin adoptarea Decretului nr. 1203/14 noiembrie 1950 de către MAN, care prevedea inclusiv federalizarea acestora, evident pentru exercitarea unui control cât mai eficient asupra lor de către Ministerul Cultelor.

⁴ Adrian Nicolae Petcu, *Ministerul cultelor și slujitorii altarului în „anii democrației populare*, în „Pro memoria”, nr. 3/2004, București, pp. 314-316.

⁵ ANIC, fond CC al PCR, Secția Administrativ-Politic, dosar nr. 60/1951, f. 1.

⁶ Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României. Republica Populară Română 1948-1950: transformări instituționale*, București, Editura All, 2005, p. 177. În septembrie 1950 se înființau 28 de regiuni și 177 raioane, în septembrie 1952 numărul regiunilor a fost redus la 18, iar din 1956 la 16 (*Ibidem*).

Împuternicitul de culte – între conformism și asigurarea libertății religioase

numit împuterniciți cu atribuții pe una sau chiar două regiuni, în funcție de personalul de care dispunea, astfel încât în 1952 aceștia erau în număr de 26. Însă, și recrutarea acestora se pare că a fost un demers dificil, deoarece nu existau cadre pregătite ideologic și capabile să cunoască problemele de culte. În activitatea lor împuterniciții de culte avea în grijă organizarea și desfășurarea conferințelor de orientare cu clericii de protopopiate și unitățile administrative cultice de la nivelul cel mai de jos. Într-un îndrumător al conferințelor de orientare din 1951 se arăta cum astfel de întruniri au ca obiective principale: „promovarea spiritului de colaborare dintre Biserică și Stat; întărirea conștiinței datoriei clerului de a sprijini toate eforturile conducerii de Stat întru realizarea unei vieți mai prospere a poporului; întărirea conștiinței datoriei clerului de a-și iubi și apăra Patria și intensificarea luptei pentru pace”¹. [...].

Imediat după înființarea corpului împuterniciților și efectuarea primelor recrutări s-a procedat la școlarizarea noilor funcționari la București. Pe perioada școlarizării împuterniciții erau cazați la internatul Institutului teologic din București².

Recrutările pentru posturile de împuterniciți au fost făcute de către inspectorii din centrala Ministerului din rândurile activiștilor de partid de la nivel local și al foștilor ofițeri, în special de la Securitate, excluși din cauza erorilor făcute în munca operativă. [...].

Cei mai mulți împuterniciți nu aveau nici măcar studii medii, însă erau buni propagandiști, dovediți prin activitatea ce o depuseseră în agitația politică. Așa se face că, paralel cu „munca de culte”, acești atotputernici în probleme de culte de la un raion sau o regiune urmau la seral studiile medii, fără să excludă pregătirea ideologică permanentă. [...].

O atribuțiune deosebit de importantă a împuterniciților de culte a constat în „antrenarea” deservenților de culte în campanii agricole, precum cele de însămânțare, recoltare sau predarea cotelor. Prin circulare trimise către conducerile cultelor Ministerul Cultelor cerea ca slujitorii să sprijine prin discurs și propagandă asiduă desfășurarea cât mai grabnică a acestor campanii agricole. Pe de altă parte, împuterniciții supravegheau această activitate și o încurajau în cadrul conferințelor periodice de orientare a clericilor pe protopopiate și prin impulsivitatea organelor locale de stat. Împuterniciții aveau obligația de a solicita protopopilor ca la rândul lor să ceară preoților să se implice în această acțiune. Pentru un control riguros asupra aplicării acestor măsuri, de pildă, în iulie 1953, împuterniciților li se cerea ca de două ori pe săptămână să raporteze la Minister³. [...].

În vederea realizării „planului de muncă”, împuterniciții aveau datoria „să studieze și să cunoască temeinic legea cultelor și statutele cultelor respective; să studieze cu toată atenția toate ordinele și instrucțiunile Ministerului; să cunoască toate HCM privind munca de culte; să participe în mod regulat la ședințele organizațiilor de bază și sindicale și să dea o deosebită atenție ridicării continue a nivelului lor ideologic, politic și profesional”. De asemenea, „împuterniciții regionali vor controla și ajuta în muncă pe împuterniciții raionali în mod obligatoriu, cel puțin odată pe lună. În regiunile cu până la 10 raioane, unde controlul lunar se execută de către împuterniciții raionali cărora li s-au încredințat grupuri de raioane”⁴.

Pe baza acestor sarcini, împuterniciții regionali și raionali aveau obligația să-și întocmească planuri de muncă lunare.

Alături de aceste sarcini, împuterniciții raionali mai primeau o serie de instrucțiuni tehnice: „legătura cu organele locale și cultice prin împuternicitul regional; punerea în curent

¹ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 67, f. 394.

² ANIC, fondul Ministerul Cultelor și Artelor, dosar nr. 2/1954, f. 14.

³ *Ibidem*, ff. 23-24.

⁴ *Ibidem*, f. 8.

ADRIAN NICOLAE PETCU

cu problemele și sarcinile împuterniciților din regiunea respective; punerea în ordine a biroului unde vor lucra împuterniciții, permanent în cadrul sfatului popular regional; punerea în curent cu toate lucrările și instrucțiunile Ministerului, pentru regiunea respectivă; punerea la punct a corespondenței, pe dosare, culte, împuterniciți, Minister etc; asigurarea securității lucrărilor în dulapuri, birouri, sertare cu încuietori etc; confecționarea firmei și afișarea ei la intrarea în biroul împuterniciților; asigurarea modalității de efectuarea lucrărilor la o mașină de scris, unde să fie asigurat secretul; cunoașterea planurilor de muncă a împuterniciților raionali și urmărirea ducerii la îndeplinire a sarcinilor, în perioadele de timp stabilite; asigurarea legăturii cu împuterniciții și Minister, prin corespondență, în condițiunile stabilite pentru orice instituție”¹. [...].

În activitatea lor, împuterniciții aveau datoria de a întocmi sinteze sau să raporteze în note distincte anumite situații ale fenomenului cultic la un termen stabilit de conducerea Direcției Împuterniciților. De asemenea, periodic, împuterniciții primeau vizite de „ajutor” sau „sprijin” din partea inspectorilor generali din minister atât pentru activitatea lor, cât și pentru o participare mai activă la întrunirile organismelor de conducere ale cultelor. [...].

Însă, din 1970 autoritățile comuniste din România se confruntau cu o problemă care se acutiza tot mai mult. Este vorba de colportarea literaturii și a obiectelor religioase de proveniență mai ales neoprotestantă, din mediile occidentale și care conducea inevitabil la proliferarea confesiunilor de acest tip. Pentru contracararea Securitatea a inițiat un amplu plan de măsuri, numit „Antidotul”, care a fost aplicat timp de aproape un deceniu. Din această perspectivă, împuterniciții aveau obligația să acorde o atenție mai mare acestui gen de colportaj, dar și să prevină, chiar să stopeze, dezvoltarea comunităților neoprotestante. În acest sens, în februarie 1970 împuterniciții primeau o serie de instrucțiuni din centrala departamentului pe care trebuia să le prelucreze la conducerile sfaturilor populare. [...].

Chiar dacă aria de activitate teritorială era mai restrânsă și mai ușor de exercitat după 1968 și provocările împuterniciților erau mai mari. Situația a fost conștientizată la nivelul Departamentului Cultelor, încât s-a trecut la verificarea întregului corp al împuterniciților. De fapt, cei din conducerea departamentului, probabil la cererea partidului, aveau în vedere formarea unui corp al împuterniciților din funcționari tineri cu pregătire universitară și politică superioară. Cu toate acestea, la mijlocul anilor `70 mulți inspectori teritoriali de culte erau moșteniți din perioada anilor 50-60, precum Eugen Duldner, Constantin Frâncu, Țepeș Hoinărescu sau Niță Pascu, deoarece aveau experiență în politica de culte și o pregătire ideologică pe măsură. La 26 septembrie 1975, inspectorii teritoriali de culte erau: Dumitru Andronic, la Iași, absolvent studii superioare; Ioan Balcău, la Olt, absolvent studii superioare; Ștefan Bogoș, la Harghita, absolvent studii medii; Gheorghe Bulac, la Alba, absolvent studii medii; Gheorghe Călărășu, la Neamț, absolvent studii superioare; Mihai Căprăroiu, la Tulcea, absolvent de studii medii; Gheorghe David, la Bistrița Năsăud, absolvent studii medii; Mihai Dănescu, la Prahova, absolvent studii superioare; Ion Diaconescu, la Dâmbovița, absolvent studii medii; Iulian Diaconescu, la Dolj, absolvent studii superioare; Teodor Dragomir, la Mehedinți, absolvent studii medii; Mircea Dragoș, la Satu Mare, absolvent studii superioare; Eugen Duldner, la Brașov, absolvent studii medii; Constantin Frâncu, la Sibiu, absolvent studii medii; Valerian Galan, la Suceava, absolvent studii medii; Eugen Gănciulescu, la Vâlcea, absolvent studii medii; Țepeș Hoinărescu, la Cluj, absolvent studii superioare; Vasile Hojbotă, la Botoșani, absolvent studii medii; Ion Lepădat, la Teleorman, absolvent studii medii; Cristian Marinescu, la Brăila, absolvent studii medii; Nicolae Melencu, la Bihor, absolvent studii medii; Aurel Mocanu, la Constanța, absolvent studii superioare; Mihai Mus-

¹ *Ibidem*, f. 9.

Împuternicitul de culte – între conformism și asigurarea libertății religioase

că, la Maramureș, absolvent studii superioare; Costică Nedelcu, la Vrancea, absolvent studii medii; Niță Pascu, la București, absolvent studii superioare; Petre Oprețoiu, la Gorj, absolvent studii medii; Constantin Pârneci, la Caraș Severin, absolvent de studii superioare; Ion Perianu, la Arad, absolvent studii medii; Ioan Popa, la Vaslui, absolvent studii medii; Alexandru Pruteanu, la Buzău, absolvent studii superioare; Ioan Roman, la Sălaj, absolvent studii medii; Ioan Savin, la Bacău, absolvent studii medii; Ladislau Szekely, la Covasna, absolvent studii medii; Arpad Tanko, la Mureș, absolvent studii superioare; Cornel Hogman, la Hunedoara, absolvent studii superioare; Mihai Țeperdel, la Timiș, absolvent studii medii; Dumitru Vâlcu, la Galați, absolvent studii superioare, toți aceștia fiind subordonați direct inspectorilor centrali: George Cârstoiu, absolvent studii superioare; Adrian Georgescu, absolvent studii superioare; Alexandru Grigore absolvent studii superioare și Gelcu Maksutovici, absolvent studii superioare¹. [...].

Totuși, ideea restructurării corpului de inspectori teritoriali a persistat, încât, în contextul reducerilor de cheltuieli promovate de regimul Ceaușescu, s-a aplicat măsura numirii acestora pe câte două județe. Astfel, în august 1983, posturile de inspectori teritoriali s-au comasat, după cum urmează: Constantin Chiribău la Suceava-Botoșani, Ioan Popa la Vaslui-Bacău, Aurel Mocanu la Constanța-Tulcea, Niță Milea la Brăila-Galați, Eugen Duldner la Brașov-Covasna, Mihai Dănescu la Prahova-Dâmbovița, Petre Bardașu la Vâlcea-Olt, Iura Dumitru la Satu Mare-Sălaj, Gheorghe Hâncu la Mehedinți-Gorj, David Gheorghe la Mureș-Alba, Alexandru Pruteanu la Buzău-Ialomița, Gheorghe Buriceanu la Giurgiu-Călărași, Mihai Muscă la Maramureș Bistrița Năsăud și Ion Lepădat la Teleorman-Argeș. Pe lângă aceștia au mai rămas inspectori care deserveau un singur județ: Niță Pascu la București, Țepeș Hoinărescu la Cluj, Gheorghe Călărășu la Iași, Constantin Frâncu la Sibiu, Mihai Țeperdel la Timișoara, Iulian Diaconescu la Dolj, Gheorghe Avrămuți la Arad, Aurel Demian la Bihor, Constantin Chiribău la Neamț, Petrișor Ciorobea la Hunedoara, Ilie Boer la Harghita, Vasile Filoti la Vrancea și Constantin Pârneci la Caraș Severin².

În decembrie 1983, Securitatea a făcut o evaluare a activității depusă de inspectorii teritoriali în noua configurație. Pentru fiecare inspector, unitățile județene de Securitate au raportat la București sub formă de fișe personale, în care arătau modul de colaborare a inspectorilor cu organele de Securitate și cele locale de partid, relațiile cu reprezentanții cultelor și acțiunile de limitare a fenomenului religios. În unele cazuri era demonstrată ineficiența măsurii desființării unor posturi de inspectori județeni, din cauza volumului foarte mare de activitate dintr-o zonă cu fenomen cultic intens... Apoi, în multe cazuri, Securitatea propunea înlocuirea unor inspectori, deoarece fie nu colaborau cu organele competente, fie erau prea cunoscuți pe plan local pentru „abateri de la normele eticii și moralei socialiste”, adică acte de corupție. Evident că o soluție pentru eliminarea acestor funcționari era comasarea a cât mai multe județe. [...].

În februarie 1984 s-a procedat la reconfigurarea atribuțiilor zonale ale inspectorilor teritoriali. Această măsură s-a aplicat prin Decretul nr. 61 din 23 februarie 1984, în care o direcție era desființată și personalul mult redus (cu 42 din 98 de posturi). Totodată, art. 26 din vechiul decret era enunțat cu același cuprins: „Comitetele executive ale consiliilor populare județene vor asigura mijloacele necesare desfășurării activității inspectorilor de specialitate din teritoriu, pentru culte”³. Doi ani mai târziu, inspectorii teritoriali de culte erau: Țepeș

¹ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 148, vol. 2, ff. 1-4.

² *Ibidem*, ff. 31-32, 44.

³ ANIC, fond CC al PCR-Administrativ Politic, dosar nr. 15/1984, ff. 60v, 65, 67v; „Buletinul oficial al RSR”, an XX, nr. 15, partea I, 23 februarie 1984, p. 3.

ADRIAN NICOLAE PETCU

Hoinărescu pentru Cluj și Bistrița Năsăud; Mihai Muscă pentru Maramureș și Satu Mare; Aurel Teodor Demian pentru Bihor și Sălaj; Gheorghe Avrămuți pentru Arad și Hunedoara; Constantin Chiribău pentru Neamț și Suceava; Gheorghe Călărașu pentru Iași și Botoșani; Vasile Filoti pentru Vrancea și Bacău, Aurel Mocanu pentru Constanța și Tulcea; Alexandru Pruteanu pentru Buzău și Brăila; Mihai Dănescu pentru Prahova și Dâmbovița; Petre Barțașu pentru Vâlcea și Argeș; Iulian Diaconescu pentru Dolj și Olt; Gheorghe Hâncu pentru Mehedinți și Gorj; Constantin Frâncu pentru Sibiu și Alba¹; David Gheorghe pentru Mureș și Harghita²; Mihai Țeperdel pentru Timiș și Caraș-Severin; Eugen Duldner pentru Brașov și Covasna; Ion Popa pentru Vaslui și Galați; Ion Lepădat pentru Teleorman și Giurgiu; Gheorghe Buriceanu pentru Ialomița și Călărași³.

Atât din cauza acestor comasări, deci de extindere a ariei de responsabilități, cât mai ales dintr-o nerespectare a atribuțiilor pe care le aveau, mulți inspecitori erau indicați de către conducerea Departamentului cu o activitate foarte slabă. Marile probleme ale Departamentului erau marcate de prozelitismul cultelor catolic și neoprotestante susținute de „emisarii străini” care veneau în România, atât prin ajutoare financiare, cât și materiale. Mai mult, aceste manifestări nu erau nici referate la timp către conducerea Departamentului și nici controlate de către inspectorii teritoriali. În alte situații erau discrepante între „munca meritorie desfășurată de mulți inspecitori teritoriali și reflectarea acesteia în calitatea și numărul informărilor trimise la departament”. Aceste informări erau „superficiale, incomplete și trimise cu mare întârziere”, astfel încât nu se mai putea lua măsuri în timp util. Pe de altă parte, erau „probleme în activitatea cultelor, uneori cu implicații grave, despre care conducerea departamentului afla din alte surse”¹¹⁵. Deși se semnalau deficiențe pentru care se găseau soluții prin reiterarea aceluiași sarcini pe care inspectorii de culte le aveau prin atribuțiile fixate la angajare, totuși acestea nu au fost eliminate. Iar aceste probleme au persistat până la căderea regimului comunist, când și instituția de temut pentru deservenții de culte din România, cea a inspectorului teritorial de culte, a fost desființată.

Portrete ale unor împuterniciți

Pentru o abordare cât mai cuprinzătoare a problemei statutului și funcționării împuternicitului de culte în studiul de față am conturat portretele a câtorva împuterniciți, plecând cu documentarea de la dosarele personale pe care le-am consultat în arhiva Secretariatului de Stat pentru Culte... Dosarele la care am avut acces au fost întocmite în anii 70, când se pare că a avut loc o reevaluare a acestor funcționari, pe de o parte pentru faptul că în 1970 legea Departamentului Cultelor se modificase, odată cu adoptarea unei alte legi privind angajările în „unitățile socialiste”, iar pe de altă parte deoarece s-au operat o serie de angajări din rândul unor absolvenți de studii superioare și cu o pregătire ideologică caracterizată de un suflu nou, mult pronunțat politic. Fiecare dosar personal de împuternicit avea câteva piese obligatorii: fișă personală cu fotografie, date personale, studii, călătorii în străinătate, funcții și activitate, inclusiv politică, liste cu rude și persoane cunoscute, apoi textul jurământului, autobiografie, referate de verificare și mai ales aprecieri anuale. În unele cazuri am găsit chiar lucrări de la examenul de angajare pe postul de împuternicit, unele chiar interesante, deoarece reflectă concepția candidatului față de problema religiei în regimul comunist. [...].

¹ În 1984 Frâncu era numai pentru Sibiu (ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 148, vol. 8, f. 27).

² La 23 februarie 1984 Ilie Boer era pe Harghita, iar David Gheorghe pe Mureș și Alba (*Ibidem*, f. 26).

³ *Ibidem*, f. 8, ff. 24-27.

Împuternicitul de culte – între conformism și asigurarea libertății religioase

Orice apreciere anuală trebuia să întrunească anumite elemente, precum: relațiile împuternicitului cu reprezentanții locali ai cultelor, cu organele de partid și de stat; reflectarea cât mai succintă a metodelor de lucru, particularităților de redactare a notelor și sintezelor referitoare la problemele de culte; contribuții la rezolvarea unor probleme semnalate din centrală sau chiar de către împuternicit, rezultatele și impactul acestora de la nivelul membrilor cultelor și până la cel al reprezentanților statului; modalități de limitare a fenomenului religios manifestat prin pelerinaje, activitate monahală, catehizare etc.; soluții la scoaterea tineretului de sub influența religioasă și educarea lui în conformitate cu aspirațiile regimului. Mai precizăm că la întocmirea acestor biografii succinte am apelat inclusiv la documente din arhiva CNSAS.

David Gheorghe, n. 18 septembrie 1927, com. Sângeorgiu de Mureș, jud. Mureș. Studii: Școala elementară (1937-1941) și studii medii. Pe aprecierile anuale de la Departamentul Cultelor, la rubrica studii, este menționat: „Școala medie” sau „liceu teoretic cu diplomă de bacalaureat”, însă din documentele pe care le-am consultat nu reiese în mod clar acest aspect. Membru PCR din 1947. Profesia de bază: electrician. Activitate și funcții: ucenic electrician la fabrica „Nitrogen” din Târnăveni (1942- 1945) și la fabrica de sticlă din Boziaș, jud. Mureș (1945-1946), electrician la un garaj particular din Brașov (1945-1946), funcționar la Întreprinderile comunale din Tg. Mureș (1947-1948), activist la Comitetul județean a organizației tineretului sătesc de pe lângă Frontul Plugarilor, filiala Mureș, apoi la Comitetul Județean UTM (1948-1949), elev la Școala de ofițeri MAI nr. 1, București (1949-1950), locțiitor politic în unități de Securitate de la Oradea și Satu Mare (1950-1956). În iunie 1956 este trecut în rezervă, cu gradul de căpitan, se pare pe motive „de boală”, și angajat gestionar la Cooperativa de consum Monor, jud. Mureș, apoi la fabrica „Republica” din Reghin (1956-1958), șef de oficiu gospodăria locativă la Sfatul Popular al orașului Tg. Mureș (1958-1961) și merceolog la Serviciul pompe funebre din aceeași unitate administrativă (1961-1963). Distincții: „Meritul Militar cl. a II-a” și „În cinstea încheierii colectivizării agriculturii”¹.

În februarie 1963 a fost recrutat în corpul împuterniciților de culte (probabil la recomandarea lui Sorin Iulian pe care îl cunoștea din perioada școlarizării la Securitate), în Regiunea Autonomă Maghiară, respectiv raioanele: Luduș, Reghin, Târnăveni și Toplița. La reorganizarea administrativă din 1968 a fost numit inspector teritorial pe județul Sălaj, iar în 1972 la Bistrița-Năsăud. În 1967 a fost considerat cel mai bun împuternicit de raioane pe Regiunea Autonomă Mureș².

Într-o apreciere pe anul 1972 se arăta: „Tovarășul David Gheorghe lucrează la Departamentul Cultelor din anul 1963, numărându-se printre inspectorii cu o bună experiență, capabil și muncitor. În anul 1972, fiind transferat de la județul Sălaj, într-un timp relativ scurt a reușit să cunoască situația și manifestările cultelor din județul Bistrița-Năsăud. Lucrările cerute, cât și cele care nu aveau termen fix de executare le-a trimis în departament în timp util. Adesea a dovedit și inițiativă în întocmirea unor lucrări. Subliniem în acest sens studiul asupra modului de desfășurare a catehizării la cultul reformat, care a fost bine apreciat. El a fost îndrumat ca pe viitor să aprofundeze mai mult cauzele care determină frecvența de 100% la catehizare și confirmățiune în unele localități. De asemenea, subliniem lucrarea de sinteză asupra cultelor neoprotestante pe care a prezentat-o Comitetului județean de partid, iar o copie a trimis-o la departament. În rezolvarea problemelor cu care s-a confruntat pe teren, în exercitarea supravegherii și controlului activității cultelor, tovarășul David a dovedit, în gene-

¹ ACNSAS, fond Documentar, vol. 11, ff. 91-91v; ASSC, dosar personal David Gheorghe, f. nepag.

² *Ibidem*.

ADRIAN NICOLAE PETCU

ral, o bună orientare. Au fost însă și cazuri când a trebuit să i se facă observații, să fie temperat în unele intenții ale sale. De pildă, la cursurile inițiate de Episcopia Ortodoxă Cluj în vara anului 1972 cu personalul de cult în județul Bistrița Năsăud, tovarășul David intenționa să participe și el să citească o expunere referitoare la cultele neoprotestante, la acțiunile ce trebuie întreprinse pentru contracararea activității lor. Direcția pentru supraveghere și control i-a atras atenția că el este un reprezentant al statului și ca atare trebuie să se mențină în poziția de a veghea în egală măsură la respectarea cadrului legal de către toate cultele”¹.

În noiembrie 1977 a primit un ordin ferm din partea directorului Ion Popescu din Departamentul Cultelor pentru a lua măsuri față de hirotoniile de clerici pe care episcopul ortodox de Cluj, Teofil Herineanu, le săvârșește înainte de a primi aprobarea departamentului, situație semnalată cu promptitudine de împuternicitul pe Cluj, Țepeș Hoinărescu. Această dispoziție urma unor abateri din activitatea lui David Gheorghe. De pildă, în aprecierea pe anul 1975 se arăta cum „a trimis un număr apreciabil de lucrări din proprie inițiativă ca urmare a deplasărilor pe teren pentru supravegherea și controlul activității cultelor, a contactelor cu deservenții. Calitativ însă, aceste materiale sunt cu mult sub nivelul experienței tovarășului David și mai cu seamă sub nivelul pretențiilor pe care le emite. Unele dintre ele sunt simple liste de probleme sau tabele cu nume de oameni, fără nici o analiză a aspectelor abordate, fără concluzii sau propuneri etc. multe dintre aceste materiale sunt un mozaic în care se abordează fără discernământ tot felul de aspecte și de la tot felul de culte neținând seama de indicațiile ce i s-au dat în repetate rânduri ca informările să le întocmească pe culte și pe probleme, ca ele să aibă o logică în prezentarea faptelor, să arate măsurile întreprinse pe plan local și unde este necesară intervenția departamentului. Tot atât de supărător este și faptul că materialele respective sunt redactate într-un mod foarte încâlcit, necorespunzător sub aspect gramatical, ceea ce demonstrează că tovarășul David a depus și depune foarte puțină stăruință în vederea unei scrieri corecte. Notăm de asemenea că uneori a dat dovadă și de indisciplină, părăsind județul pentru a participa la diverse adunări organizate de culte pe raza altor județe, îndeosebi în județul Cluj, fără să anunțe la departament și să ceară încuviințarea necesară așa cum s-a subliniat atât cu prilejul consfătuirilor de lucru interjudețene care au avut loc, cât și prin comunicările de la departament, fie telefonice, fie prin inspectorii centrali. Observațiile făcute anul trecut cu privire la defectuoasa conlucrare cu organele județene de partid și de stat, de această dată nu s-au mai semnalat. De asemenea, nu s-au mai semnalat aspecte negative nici în ce privește conlucrarea sa cu personalul de cult sau în ceea ce privește conduita social cetățenească”².

Într-o caracterizare din 1975 a căpitanului Aurel Grama, din Securitatea Bistrița-Năsăud, despre David Gheorghe se arăta cum „s-a consultat cu organele noastre ori de câte ori trebuia luată o măsură mai deosebită. Ne-a informat cu operativitate cu toate problemele apărute în acest domeniu, de natură să prejudicieze securitatea statului. Numai în cursul anului 1975 ne-a trimis peste 50 rapoarte scrise cu diverse probleme care aveau tangență cu munca organelor noastre. Din acest punct de vedere a desfășurat o muncă mult mai susținută decât predecesorul său din acest post. A dovedit multă orientare în muncă, mai ales prin măsurile cu caracter preventiv pe care le-a luat. Numai în cursul anului 1975 a atenționat peste 160 de persoane care prin comportarea lor prejudiciau bunul mers al activității cultelor de care aparțineau. În relațiile cu deservenții cultelor din județ a adoptat în majoritatea cazurilor o atitudine fermă, postându-se pe o poziție principială și rezolvându-le dese cereri în conformitate cu normele legale în vigoare s-au obținut totuși unele informații din care

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem.*

Împuternicitul de culte – între conformism și asigurarea libertății religioase

rezultă că este în relații apropiate cu unii deservenți ai cultelor din județul nostru, primind de la aceștia unele atenții, care nu au prejudiciat însă activitatea sa. [...] Din informațiile pe care le deținem rezultă că activitatea sa este apreciată pozitiv atât de conducerea județului nostru, cât și de conducerea Departamentului Cultelor. De multe ori suplinește și activitatea inspectorului din județul Cluj”¹.

Hoinărescu Țepeș Horia, n. 16 iunie 1927, în Breaza, jud. Prahova. Studii: Școala primară din Poiana Cămpina, Liceul Teoretic din Cămpina (1938- 1946), Școala de ofițeri MAI București, absolvită cu gradul de sublocotenent (1946-1948), Facultatea de Științe Juridice din Cluj Napoca (1956-1960). Membru PCR din 1947. Profesia de bază: ofițer de Securitate. Activități și funcții: comandant de companie, șef birou cadre și șef birou mobilizare, șef de birou cu pregătirea de luptă (1955), șef birou pază și operații, șef Regiment 7, șef de stat major Batalionul 7 Securitate Florești, jud. Cluj, posturi pe care le-a ocupat de la gradul de or (1949-1960), cu excepția perioadei 1957-1958 când a ocupat postul de șef de stat major batalion la Școala de ofițeri MAI Oradea. După desființarea Batalionului 7 Florești, la 1 martie 1960 „a fost mutat în interes de serviciu la Direcția MAI Securitate Cluj”, pe linia activității informativ-operative din problema „artă-cultură”. La 1 ianuarie 1961 este transferat la Direcția Regională de Miliție Cluj, se pare, din cauza unor „sesizări” conform cărora „tatăl și cei doi frați ar fi desfășurat activitate legionară”, informații care ulterior „nu s-au confirmat” sublocotenent până la cel de m². La 23 august 1973 a fost avansat la gradul de locotenent-colonel în rezervă. Distincții: „Meritul Militar, cl. I (1957) și cl. a II-a (1954), „Virtutea Militară”, cl. a III-a (1959), „În cinstea încheierii colectivizării agriculturii” (1962), „A XX-a aniversare a eliberării patriei”, ordinul „Muncii”, cl. a III-a (1966).

La 1 februarie 1961 este declarat „inapt în serviciul militar pe timp de pace” de către o Comisie Medicală a Regiunii a III-a MFA și scos din cadrele militare cu gradul de maior. La 15 februarie 1961 a fost recrutat în corpul împuterniciților pe regiunea Cluj, se pare la recomandarea lui Sorin Iulian¹⁷⁸. Potrivit autobiografiei sale, Hoinărescu-Țepeș a avut o carieră în Securitate: „Ca tânăr ofițer am fost repartizat la o unitate operativă MAI-ului, la Florești-Cluj. În această unitate am îndeplinit diferiții funcții pe linie politică, administrativă și de comandă între 1 mai 1948-1 martie 1960. [...] În cadrul unității operative MAI din garnizoana Florești-Cluj am deținut diferite funcții cu care ocazie am participat efectiv la diferite misiuni operative încredințate de Partid și Guvern în lupta de consolidare a regimului democrat-popular. Ca urmare a succeselor obținute, în anul 1950 am fost avansat în grad la excepțional, premiat cu un ceas de mână, ulterior recompensat de mai multe ori bănește, citat în nenumărate rânduri prin ordin de front pe MAI și distins cu medaliile «Meritul Militar» și «Virtutea Militară». De asemenea, pe linie politică a activat intens: „La 3 februarie 1947, la recomandarea fostei județene PCR Ploiești am fost primit în rândurile PCR. [...] În 1949 am pus bazele organizației PMR în unitate, fiind ales secretar, sarcină avută până în 1954 când, fiind primul locțiitor al comandantului, a fost contraindicat să mai fiu secretar, rămânând pe mai departe în birou. Am urmat școala de partid (serală) timp de 2 ani (1952-1954), obținând calificativul foarte bine. Pe linie de partid am fost lector la Universitatea de partid timp de 2 ani și apoi foarte mulți ani conducător (propagandist) la cercuri de marxism-leninism în unitate la ofițeri”³.

Pregătirea sa ideologică avea să-și spună cuvântul în postul de împuternicit de culte, potrivit primei aprecieri întocmită de superiorii săi din departament: „Tot Hoinărescu este

¹ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 148, vol. 9, f. 106.

² *Ibidem*, f. 123-123v.

³ *Ibidem*.

ADRIAN NICOLAE PETCU

împuternicit la regiunea Cluj cu începere din 11 februarie a.c., deci este nou în munca de culte. În acest timp, tov. și-a canalizat activitatea pentru a cunoaște specificul muncii de culte din punct de vedere teoretic și practic. În acest sens a dat dovadă de conștiințiozitate și de multă putere de muncă. A studiat și conspectat regulamentele, legile circulările și instrucțiunile privitoare la culte. A căutat să cunoască terenul și în acest scop a făcut deplasări în raioane, participând la rezolvarea problemelor alături de împuterniciții raionali. Tov. depune un viu interes atât pentru ridicarea și îmbunătățirea nivelului său profesional, cât și a tovarășilor săi de muncă. Astfel a inițiat seminarizarea cu întreg colectivul a conținutului diferitelor circulări-caz concret seminarul ținut în ziua de 24 aprilie 1961. Dă dovadă de mult zel în muncă, ceea ce l-a făcut să depășească tactul necesar în problemele de culte, caz concret-participarea la conferința de orientare de la Vișău¹. În încheiere, inspectorul principal din departament arăta: „Sunt convins însă că pe viitor, având în vedere inteligența și spiritul critic cu care este dotat și mai ales în urma unei practici în munca de teren și a îndrumării date de organele Departamentului-tovarășul va lichida lipsurile și va deveni un bun împuternicit regional.

La prima vedere am putea spune că aprecierea este întocmită după formularistica vremii, însă există o serie de sublinieri legate de zelul depus de Hoinărescu în aplicarea politicii de culte, datorată atât pregătirii sale ideologice și cazone, cât și aroganței pe care o manifesta în raport cu subordonații săi și, probabil, chiar și față de superiorii de la București. Acest aspect este subliniat în referatul de verificare din 19 martie 1968: „Atrăgându-i-se atenția asupra unor lipsuri în atitudinea sa, el s-a dovedit că este lipsit de spiritul autocriticii, din care cauză a fost caracterizat de tovarășii din Corpul de Inspectori drept orgolios”².

Atitudinea sa a persistat în relațiile cu ceilalți angajați ai Departamentului și chiar cu reprezentanți locali de partid și de stat, potrivit unei note întocmite la 18 ianuarie 1972 de către superiorii de la București: „Cu toate rezultatele și aprecierile pozitive, în stilul și metodele de muncă ale tov. Hoinărescu Țepeș se manifestă lipsuri serioase de natură să prejudicieze grav raporturile unei bune conlucrări între organele statului și reprezentanții cultelor. Unele aspecte negative din stilul său de muncă, ca tendința de a tutela organele intermediare de conducere ale cultelor într-un mod în care acestea se simt uneori jignite de felul cum sunt tratate de către inspectorul departamentului, impunerea în mod rigid a unor măsuri luate unilateral cu privire la activitatea cultelor și a deservențelor acestora, amestecul său în atribuții ce nu-i sunt date în competență, precum și alte asemenea manifestări s-au accentuat în ultimul an, ceea ce a determinat unele persoane să se adreseze conducerii departamentului, cerând să se ia măsuri.

Tov. Hoinărescu Țepeș este foarte subiectiv în aprecierea activității reprezentanților cultelor, motiv pentru care nici unul dintre cei patru episcopi din Cluj nu a avut încredere în el, nu conlucrează împreună în condiții corespunzătoare. Nu s-a văzut în preocuparea sa grija pentru cunoașterea și creșterea unor cadre de încredere care să poată fi promovate în funcții de conducere la diferite culte. Ba mai mult, se constată că inspectorul teritorial se informează și ține legătura de obicei cu preoți care nu se bucură de stimă și autoritate în rândul cultelor respective.

În relațiile sale cu reprezentanții locali ai cultelor, tov. Hoinărescu a dovedit în multe cazuri lipsă de respect, tratându-i pe aceștia ca pe niște subalterni cu care discută pe un ton de superioritate. [...] Astfel, cu puțin timp în urmă, având de discutat unele probleme cu prorectorul Institutului unic protestant, Binder H., acesta a solicitat o anumită oră când nu era

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem.*

Împuternicitul de culte – între conformism și asigurarea libertății religioase

la programul de învățământ, dar tov. Hoinărescu i-a răspuns pe un ton necuviincios cam în felul următor: «Vii când am eu timp să te primesc și nu când vrei dumneata», iar în altă ocazie i-a răspuns: «Vii la ora 18, fiindcă la ora 17 eu ascult meciul».

Pe linie de învățământ teologic, în loc să se ocupe de conținutul procesului de învățământ și mai ales de modul în care se aplică indicațiile departamentului privind educația cetățenească a studenților de la Institutul unic protestant și a elevilor de la Seminarul Teologic [ortodox, n.n.], tov. Hoinărescu provoacă uneori discuții cu profesorii și impune acestora să-i ceară acordul chiar și pentru problemele ce nu sunt de competența sa. [...]

Episcopul Teofil a sesizat că, dorind să numească în funcția de spiritual la seminarul teologic pe tânărul licențiat Iorgu Petrovici, s-a lovit de împotrivirea tov. Hoinărescu care a îndrumat pe directorul seminarului să nu-l propună pe motivul că nu ar avea experiență, lucru care privește cultul în primul rând, iar inspectorul era dator să-și dea avizul (favorabil sau nefavorabil) și să trimită lucrarea la departament. Episcopul mai afirmă că s-a creat o situație în care directorul seminarului ascultă numai de indicațiile tov. Hoinărescu și nu de îndrumările date de el.

Tendința de a-și depăși atribuțiile s-a făcut simțită și în alte ocazii. Astfel, tov. Hoinărescu pretinde să-și dea avizul și în legătură cu plecarea unor deservenți de culte în străinătate, deși acesta nu intră în atribuțiile sale. Diferite cereri ale cultelor care nu întrunesc avizul favorabil al inspectorului nu mai sunt înaintate la departament, procedeu contrar reglementărilor în vigoare. La data de 21 decembrie 1971, fără să ceară acordul prealabil al conducerii Departamentului cultelor, tov. Hoinărescu a convocat o ședință de lucru cu toți reprezentanții cultelor din municipiul Cluj «în scopul discutării și uniformizării procedurii de lucru pe linia mai multor probleme».

Lipsa de modestie și supraaprecierea de care este stăpânit reiese și din unele exprimări pe care tov. Hoinărescu le folosește în materialele scrise departament. În rapoartele sale pe lunile martie și aprilie 1971, referindu-se la contactul cu organele de partid și de stat din Turda, folosește expresii ca: «am capacitat organele locale spre a efectua cercetări» sau «le-am orientat să dea atenție atitudinii străinilor» etc.

Cât privește despre relațiile cu colegul său de muncă tov. Alexa Augustin [împuternicit la Maramureș, n.n.], în nici un raport nu vorbește despre o conlucrare colegială cu acesta. În schimb, aproape în toate rapoartele de activitate lunare tov. Hoinărescu nu scapă să arate că permanent a îndrumat munca inspectorului teritorial Alexa, a trasat sarcini acestuia pentru îndeplinirea planului de muncă, a trasat sarcini speciale de îndeplinit etc. De reținut că trasarea de sarcini inspectorului Alexa o face prin note de serviciu, iar o perioadă de timp informările întocmite de tov. Alexa A. soseau la departament cu unele note observatorii ale tov. Hoinărescu, care în mod normal trebuiau să-i fie comunicate direct autorului cerându-i să completeze informarea și apoi să o expedieze.

Fără îndoială că ar mai putea fi amintite și alte asemenea aspecte referitoare la activitatea tov. Hoinărescu Țepeș, însă considerăm că cele redată sunt suficiente pentru a demonstra necesitatea de a-l ajuta să-și îmbunătățească stilul și metodele de muncă¹.

Atitudinile lui Hoinărescu se pare că au persistat. La 5 septembrie 1973, „un grup de preoți ortodocși (reveniți)” trimitea un memoriu către patriarhul Iustinian Marina în care reclamau modul discriminatoriu în care ar fi tratați în Biserica Ortodoxă Română și mai ales de către inspectorul Hoinărescu Țepeș. Memoriul a fost trimis de către patriarh la Departamentul Cultelor. Dincolo de subiectivismul autorilor memoriului și realitățile obiective legate de integrarea și recunoașterea lor în cadrul BOR, interesante sunt afirmații

¹ *Ibidem.*

ADRIAN NICOLAE PETCU

lor relative la atitudinea lui Hoinărescu față de clerici în general: „Starea de neîncredere în noi a Bisericii Ortodoxe și eventual a statului a creat inspectorul Hoinărescu Țepeș de la Cluj, care se poate spune că terorizează pe mulți preoți foști greco-catolici și nu este exagerat cuvântul pentru că așa se petrec lucrurile. Sunt preoți jigniți pe stradă, la centrul eparhial sau în alte ocazii prin cuvintele «iezuitule», «papistașule» etc., încât ne întrebăm dacă aceasta este politica statului, a Bisericii ortodoxe, a Departamentului cultelor sau a inspectorului Hoinărescu personală?

Inspectorul Hoinărescu Țepeș, în eparhia Clujului a creat o stare greu de suportat. Este un om arogant, plin de sine, răzbunător și mai ales neiertător. Dacă un preot l-a supărat cu ceva (dacă-i revenit) sau a răspuns într-o problemă și n-a fost pe placul său este urmărit până în pânzele albe. Inventează fel de fel de acuze asupra lumii imagine-îl cheamă, îl ține să aștepte (dânsul a uitat că nu mai este la securitate) și a mai uitat ceva: că Securitatea noastră de azi duce o muncă de prevenire, și nu de terorizare. Noi nu vom da nume de preoți pentru că este foarte riscant, dar vă rugăm să delegați pe cineva la episcopul nostru Teofil și-i cereți în mod deschis ce atitudine are acest inspector. O să vă convingeți.

[...] A încercat fel de fel de manevre cu scopul de a-l compromite pe episcop și a dovedi că nu este capabil să conducă. A intervenit și a infiltrat consilier pe cine a dorit el, a schimbat când a dorit el. Episcopul a fost docil și a dovedit ascultare, dar multe greutăți a creat episcopului.

[...] O altă greșală s-a făcut când acestui inspector i s-a permis de pe poziția de inspector al departamentului să predea ateism la studenți, unde, după cum se știe, sunt și mulți fii și fiice de preoți și aceștia aduc cuvinte neplăcute la adresa preoțimii. [...] Deci poziția sa nu-l recomandă pentru această materie”¹.

Potrivit aprecierii pe anul 1972, se pare că Hoinărescu a fost atenționat de către superiorii din Departament: „Pentru faptul că uneori a dat dovadă de rigiditate în relațiile cu unii conducători ai centrelor eparhiale și cu anumite cadre de la Institutul teologic protestant, i s-a atras atenția de către conducerea Departamentului, cerându-i-se să lucreze cu mai mult tact. Faptele ulterioare dovedesc că tov. Hoinărescu a înțeles cum se cuvine ajutorul ce i s-a dat, însă va trebui ca în continuare să țină seama de recomandările ce i s-au făcut în privința modului de a lucra cu personalul de cult”².

Tot în anul 1972, lui Hoinărescu îi este reliefată activitatea de propagandist și de combatant al ateismului: „Cu organele locale de partid și de stat a păstrat o strânsă legătură, consultându-se în rezolvarea problemelor mai deosebite, motiv pentru care este bine apreciat. Adesea a fost solicitat să facă expuneri la școala interjudețeană de partid, în fața aparatului Comitetului județean PCR și a secretarilor consiliilor populare. A ținut o strânsă legătură cu Comitetul județean UTC informând cu regularitate asupra cazurilor de tineri, membri ai organizației, care au cerut să se boteze la cultele neoprotestante pentru a se discuta cu aceștia și a-i determina să renunțe la cererea lor”³.

Cu trecutul său glorios în Securitate, Hoinărescu își permitea să adopte atitudini cazone, dar mai ales ideologice în politica pe care trebuia să o aplice în raporturile pe care le avea cu reprezentanții cultelor. Am văzut că astfel de atitudini erau reclamate de deservenții de culte prin memorii înaintate la autoritățile centrale. Cu toate acestea, Hoinărescu era apreciat și menținut în funcție de către superiorii din Departamentul Cultelor, uneori chiar gratulat pentru activitatea sa și promovat. De pildă, la 23 aprilie 1974, Gheorghe Nenciu, vi-

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

Împuternicitul de culte – între conformism și asigurarea libertății religioase

cepreședintele departamentului îi trimitea lui Hoinărescu o adresă din care spicuiem: „În urma referatelor ce le-ați prezentat în consfătuirea interjudețeană de la Oradea, din 14-16 martie 1974, și a prețioasei contribuții adusă la dezbateri, mai ales la tema «Metode folosite de preoții romano-catolici pentru atragerea foștilor greco-catolici», ținem ca și pe această cale să vă felicităm și să vă mulțumim. Conducerea Departamentului Cultelor apreciază în mod deosebit activitatea ce o desfășurați în județul Cluj pentru înfăptuirea politicii de culte a statului nostru și este mulțumită de receptivitatea ce manifestați față de indicațiile primite din partea noastră, ca și promptitudinea cu care le aplicați. [...] Ne exprimăm convingerea că și în continuare veți lucra neobosit pentru realizarea la cel mai înalt nivel a sarcinilor ce vă revin”¹.

De asemenea, din anul 1973, Hoinărescu figurează ca membru în Consiliul de Conducere al Departamentului Cultelor, statut ce îi conferea o poziție și mai importantă în schema de organizare și funcționare a instituției din care făcea parte.

Într-o fișă personală din decembrie 1983 întocmită de Securitatea pe care o are, de împuternicit al cultelor, a sprijinit și sprijină organele noastre în toate problemele ce i se solicită. Desfășoară acțiuni de temperare și influențare a anumitor elemente pretabile la acțiuni neavenite, în special în cadrul cultelor neoprotestante, baptist și penticostal. Conform instructajului făcut de către adjunctul șefului securității, colonel Oprea Ioan, care îl are în contact, ne semnaleză cu operativitate asupra aspectelor de interes operativ pe linie de securitate”². Din 1984 a fost inspector de culte pe județele Cluj și Bistrița-Năsăud.

Muscă Mihai Tiberiu Teodor, n. 9 august 1944 în Alba Iulia. Studii: Școala generală din Zalău (1950-1957), Liceul „Ady” din Zalău (1957-1962), Facultatea de Istorie-Filozofie, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj Napoca (1962-1967). Profesia de bază: profesor de istorie. Membru al PCR din 1973. Activitate și funcții: muzeograf la Secția Artă, din Muzeul județean Maramureș (1967-1975). Cu recomandare de la „organele de conducere ale județului Maramureș”, „prin transfer în interesul serviciului”, la 15 septembrie 1975 a fost recrutat în corpul inspectorilor de culte. Postul era vacant în urma pensionării fostului inspector. Dacă pe postul de muzeograf era încadrat cu un salariu lunar de 1970 de lei, ca inspector de specialitate la Departamentul cultelor a bază de 2360 lei. În referatul de încadrare, se arăta că, la muzeu Muscă a avut în cercetare situația monumentelor bisericesti din zona Maramureșului, cu o privire specială asupra „istoriei artelor în sectorul cultelor. Ca urmare a acestor preocupări, din discuții a rezultat că și-a însușit unele aspecte legate de specificul activității cultelor, cât și în ceea ce privește poziția partidului și statului nostru față de fenomenul religios”. În facultate a depus activitate politică timp de doi ani, în calitate de organizator de grupă UTC, apoi ca secretar al organizației UTC din Muzeul județean³.

Prima apreciere pentru activitatea lui Muscă este pe anul 1976, din care cităm: „Deși relativ nou în munca de inspector pentru probleme de culte, datorită nivelului politic și ideologic de care dispune, sânguinței de a se documenta și capacității sale, a reușit să se integreze foarte bine în noua activitate, să-și realizeze cu competență atribuțiile profesionale. Pentru supravegherea și controlul activității cultelor s-a deplasat pe teren un număr important de zile lunar, cuprinzând majoritatea localităților planificate. În deplasare, a luat legătură cu organele de partid și de stat, informându-le asupra principalelor probleme de culte constatate pe teren și a făcut recomandări pentru luarea de măsuri în scopul contracarării manifestărilor care puteau duce la intensificarea vieții religioase. Datorită activității și calității muncii sale

¹ *Ibidem*.

² ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 148, vol. 11, f. 123v.

³ ASSC, dosar personal Muscă Mihai, f. nepag.

ADRIAN NICOLAE PETCU

este stimat și apreciat de acestea. De aceleași bune aprecieri se bucură și din partea personalului de cult. În atenția sa au stat și grupările anarhice și interzise, întocmind un număr important de informări și în acest sens. Deși în județ nu are unități de învățământ religios, a fost solicitat și folosit de departament în alte județe, ținând seama de faptul că cunoaște limba maghiară. Este necesar ca în continuare să aibă aceleași preocupări pentru perfecționarea cunoștințelor și stilului de muncă”¹.

Un an mai târziu primește o mustrare, semnată de însuși Ion Popescu, directorul Relații Culte din departament: „În ultimul timp, Departamentul cultelor a constatat că, conducerea arhiepiscopiei ortodoxe a Clujului procedează la hirotonirea preoților înainte de a fi obținut din partea Departamentului cultelor recunoașterea legală de intrare în cler și autorizația pentru exercitarea funcției de preot. Apreciem faptul că tov. Horia Țepeș Hoinărescu, inspector principal de specialitate al Departamentului cultelor în județul Cluj, a sesizat aspectul nelegal al acestei practici, informând prompt conducerea departamentului și propunând măsuri corespunzătoare. Totodată, atragem atenția inspectorilor pentru probleme de culte din județele Maramureș și Bistrița Năsăud că nu au semnalat și nu au luat măsuri pentru a preveni încălcarea prevederilor legale, ci au continuat să avizeze cererile de intrare în cler chiar după hirotonirea persoanelor în cauză. Precizăm că, actul de hirotonire și numirea unei persoane ca preot într-o parohie pot fi realizate numai după obținerea autorizației prevăzute de art. 5, lit. i din Decretul nr. 334/1970. Necesitatea obținerii autorizației se desprinde din însuși conținutul articolului susmenționat în care se arată expres că această autorizație se acordă persoanelor «ce urmează a intra în rândul personalului de cult». În urma celor constatate, Departamentul Cultelor a atras atenția conducerii arhiepiscopului Clujului. Aceasta din urmă a recunoscut și s-a angajat că va respecta cadrul legal. Vă vine datoria de a veghea la aplicarea strictă a prevederilor legale privind atât intrarea în cler, cât și numirea, promovarea și transferarea personalului de cult”.

În august 1983 primește în atribuțiune și județul Bistrița Năsăud. Într-o fișă personală din 22 decembrie 1983 a Securității Maramureș se spunea: „Încă din perioada când funcționa ca muzeograf este folosit de organele noastre în calitate de sursă informativă cu aprobare, situație în care s-a dovedit util și sincer, conștiincios în realizarea sarcinilor trasate. Prin sus-numitul s-a reușit anihilarea unor activități mistico-religioase, în special la cultele neoprotetante care nu se încadrau în prevederile statutare, iar la restul cultelor și-a adus contribuția prin temperarea unor stări de spirit negative create de anumiți deservenți. Nu avem nici un fel de semnalări din care să rezulte că s-ar preta la acte de corupție, având o atitudine loială față de orânduirea noastră de stat, astfel că și în viitor considerăm că corespunde funcției pe care o are și se va putea conlucra eficient cu susnumitul în cauzele care se vor ivi”².

¹ *Ibidem.*

² ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 148, vol. 11, f. 138.

Mult Onorată Comisiune administratoare
de fondurile central școlastic și de stipendii.

Amilit subscrierul absolvând în 30 Ianuar
a. c. cursul juridic la universitatea Francisc-Josefină din
Cluj, voiesc a-mi depune în 15 Februarie a. c. la rigurosul
forum.

Dupăce însă condițiunile materiale între cari
trăiesc sunt foarte modeste, așa încât nu aș putea depu-
ne taxa și alte spese legate de acest examen, mi reu-
bertatea a roga umilit pro Mult Onorată Comisiune
să binevoiască a-mi anticipa stipendiul pro Februar și
Mărtisor a. c.

În speranță, că rugarea mea va fi luată în
dreptă și părintăscă considerare, sunt

Cluj, la 22 Ianuar 1894.

Al Mult Onoratei Comisiuni

plecat sero
Octavian Altaea
absolvent în drepturi.

„Astăzi, soarele dreptății a răsărit și pentru noi și nu putem stăpâni lacrimile de bucurie când după răsăritul soarelui dreptății vedem răsărind în inima Ardealului - liber pentru veșnicie - prima Catedrală românească, de mângâiere pentru suferințele trecutului și izvor nesecat de energii și nădejdi pentru viitor”.

(Din cuvântarea rostită de dr. Octavian Utalea la punerea pietrei de temelie a Catedralei Ortodoxe din Cluj la data de 7 octombrie 1923)